

SVAZEK XXII. _____

VZDĚLÁVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ.

Pořádají: **Dr. J. TUMPACH** a **Dr. A. PODLAHA.**
.....

LOUIS LEROY:

KATOLICKÁ FILOSOFIE DĚJIN.
.....

DLE V. VYDÁNÍ FRANCOUZSKÉHO PŘELOŽIL

..... **VOJTĚCH KAMEŠ.**

V PRAZE 1901.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna
a nakladatelství V. Kotrba. —

CENA 80 H.

Vzdělávací knihovna katolická.

Pořádají

Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha.

Schváleno nejđ. kn. arc. Ordinariátem v Praze dne 22. května 1896 č. 4884.

Sv. Otec Lev XIII. ráčil dne 24. dubna m. r. přijati v soukromé audienci spisy vydané ve „Vzdělávací knihovně katolické“, uděliti milostivě požehnání Svého všem spolupracovníkům a čtenářům, jakož i redakci a nakladatelství knihovny této.

Vzdělávací knihovna katolická

přinesla doposud následující spisy:

Svazek I: **„Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních“.** Sepsal kanovník F Duilhé de Saint-Projet. Přeložil Dr. A. Podlaha. Cena 4 K 20 h.

Svazek II.: Dra Jana Sýkory **„Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista podle čtyř evangelií“.** Četná vyobrazení v textu a 2 přílohy. Cena 6 K.

Svazek III.: Dra Pavla Vychodila **„Básnictví a mravouka“.** Cena 80 h.

Svazek IV.: Dra Eugena Kadeřávka **„O původu tvorstva dle zpráv biblických“.** Cena 80 h.

Svazek V: Arnošta Hella **„Podobizny Svatých“.** Z frančtiny přeložil Sig. Bouška, O. S. B. Četné obrazy starých i novějších mistrů. Titulní list kreslil mistr Jenewein. Cena 4 K.

VZDĚLAVACÍ KNIHOVNA KATOLICKÁ.

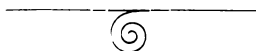

POŘÁDAJÍ:

Dr. JOS. TUMPACH. * Dr. ANT. PODLAHA.

—•• Se schválením ••—

nejd. kníž. arc. Ordinariátu v Praze ze dne 22. května 1896 čís. 4884.

SWAZEK XXII.

SWAZEK XXII.

LOUIS LEROY:
KATOLICKÁ FILOSOFIE DĚJIN.

V PRAZE 1901.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

LOUIS LEROY:

KATOLICKÁ FILOSOFIE DĚJIN.

DLE V. VYDÁNÍ FRANCOUZSKÉHO

PŘELOŽIL

VOJTĚCH KAMEŠ.

V PRAZE.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba.
1901.

ÚVOD.

„Omnia ad Christum referantur.“
Pius IX.

„Bitvy, vyjednávání, dvorní pletichy, život a smrt panovníků, střídání vlád a dynastií, toť obyčejně látkou, z níž utkány jsou knihy dějepisné. O jednotlivci, o jeho ideách, o jeho citech, o jeho náklonnostech, o jeho mravech nedovídáme se ničeho; nic nevede nás k ro-
dinnému krbu ani do skutečného života národův. Ni jediný pohled nevniká v útroby národa, ani nepohlédne se v postupu událostí na celé lidstvo; nikdy nevěnuje se zřetel těm na pohled temným faktům, které právě tomu, kdo je pochopiti dovede, příčiny nejznamenitějších událostí odhalují. Stále jen politika jest tou vrchní plochou, na níž se všecko pohybuje. Stále slyšíme o velikosti a slyšíme hluk; mnoho slov, málo obsahu; mnoho vypravování, málo myšlenek a skutkův.

„Za našich dnů poznává se tato prázdnota dějepisných děl a pracuje se, aby byla vyplněna. Nepíše se dějiny, aby se v nich nefilosofovalo, ale nejčastěji na nepravém místě. Vskutku stává se, že na místě filosofie dějin máme filosofii samého dějepisce. Než špatně filosofovati, raději ať se o filosofii ani nemluví. Lépe spokojiti se soustavou dat a jmen, než znetvořovati dějiny.“ Tak píše slovutný filosof křesťanský Balmes. (El Criterio XX. cap.)

A v pravdě nemůže býti pravé filosofie dějin tam, kde se zapomíná na toho, jenž dí: *Ego sum Alpha et Omega, principium et finis*. V moderní filosofii dějin

bez Boha vládne pouhý fatalismus a naturalismus. Filozofové jistých škol, pokud nejsou atheisty, představují nám Boha, jakoby spal v odpočívání věčném v hlubinách své slávy a o tento svět vůbec se nestaral. Vládu Prozřetelnosti Boží v dějinách znáti nechtějí; vykládají všecko pouhou náhodou, geniálností nebo slabostí těch, kdož vedou záležitosti říší. Dnes systémy rationalistické, spojené s hukotem děl a továrních výhní, s rachotem kladiv a vagonů, ohlušují nás, oslabují smýšlení křesťanské mezi námi tak, že zaniká hlas pravdy. Jak by lidé, kteří nepozorují působení Božího uprostřed nás, mohli postřehnouti prst Boží v událostech věků minulých? Kdo nechce připustiti Prozřetelnost Boží vůbec, jak by mohl viděti její působení v dějinách?

Vzhledem ke všem činům lidským, nahromaděným v katakombách dějin, pouze dvě theorie jsou možny k jejich pochopení a vysvětlení: theorie náhody a fatalismu a theorie plánu božského. Prvá nevysvětluje vlastně ničeho, poněvadž sama doznává, že konečného cíle lidstva nezná. Sedíc na zříceninách, obrací se zády k budoucnosti, spokojuje se s vyhrabováním kostí a vážením prachu národův. Na konec této neplodné a neutěšené práce praví: Věci se tak staly, protože se tak státi musily; jsou hříčkou náhody anebo evolucí universální podstaty. Nelze v tom nepozorovati pantheismu, který jest jen jinou formou materialismu, jehož jedem nakaženy jsou práce moderních historikův. V moderní filosofii dějin patrně ještě straší Hegel a Schelling.

Jediné pravá filosofie dějin jest ta, která v událostech světových spatřuje plán Boží, vedoucí ruku Prozřetelnosti. A tento plán božský, krátce řečeno, jest: *Omnia instaurare in Christo*. »Vztahovati události ku vtělenému Slovu, pro něž existuje všecko, toť pravá filosofie dějin,« praví proslulý řečník, biskup tullský Mgr. Bertaud. A slovutný opat solesmeský, dom Guéranger, rovněž tak soudí: »Ukazovati, že národové existovali pro Ježíše Krista a jeho Církev, toť jediná, toť pravá filosofie dějin: mimo ni jest jen nevědomost a blud.« Tato filosofie vrhá jasné světlo na minulost,

vysvětluje ji dostatečně a dává aspoň nahlédnouti do budoucnosti. Dle této filosofie celá éra antická může se definovati slovy: příprava ku království Messiášovu; a éra moderní: království Messiášovo. Kolem tohoto středu točí se všecko, na tomto velikém kameni úhelném spočívá budova celá. Tak vidíme potom jasně v noc časův, a zbývá pak jen studovati, jakou úlohu měl každý národ v plánu božském, a vysvětlovati jeho velikost neb úpadek podle jeho vlastností mravních nebo podle speciálního poslání, jaké mu vzhledem ku Kristu dala Prozřetelnost.

Když dělník osekává balvany dle úmyslu stavitele, není si vědom celkového plánu umělcova, dokud každý kámen nezaujme místa, které jest mu určeno. Tak i ve stavbě věků každý národ osekává svůj kámen, ale veliký Stavitel světa stanoví mu místo, které zaujati má, tak že po dokonaných událostech intelligentní divák v podivuhodném celku znamená zřejmě prst Boží, principium et finis.

Toto učení katolické víry musí býti majákem dějin, a může jediné poskytnouti rozluštění problémů lidstva jak v minulosti, tak v přítomnosti. Tak pochopíme, proč různé říše povstávají, rostou a zanikají, kdežto trůnem nesmrtelného Krále věků neotřese nikdo. V obecném seskupení lidí a věcí jisté podrobnosti zůstaveny jsou ocenění bystrovtipu dějepisce, ale celou massu fakt zříme směřovati k témuž cíli, jímž jest připravování a udržování království Kristova a vzestupující postup lidstva skrze Krista k nebesům.

Tato křesťanská filosofie dějin jest obsažena již v díle velikého biskupa hipponského, sv. Augustina: *De civitate Dei*. Tyto myšlenky ozývají se v homiliích sv. Řehoře, papeže, a v podivuhodném listě sv. Eucheria k Valeriánovi. Zvláště pak Salvianus,^{*)} když ve spise svém *De gubernatione Dei et de justo Dei praesentique judicio libri VIII*. líčí převrácenost a bídu své

^{*)} Salvianus jest jeden z nejznamenitějších spisovatelů církevních století V. Narodil se z rodičů pohanských, byl vysoce vzdělán, poznal pravdu víry křesťanské, stal se knězem a působil v Marseilli. Spisy jeho vydal Steph. Balucius v Paříži 1663.

doby, tutěž theorii hlásá. V době nové orel meauxský, jak nazývají Francouzové *Bossueta*, v díle svém: *Discours sur l'Histoire universelle* provádí myšlenky tyto hlavně vzhledem k národu židovskému. Nechybíme asi, když řekneme, že dílo Bossuetovo stalo se základním kamenem díla, jež napsal francouzský kněz *Louis Leroy* a které vyšlo nejprve pod titulem: *Le règne de Dieu dans la grandeur, la mission et la chute des Empires*. Pozdější vydání nesou nápis: *Philosophie catholique de l'histoire ou les nations pour le Christ et l'Eglise*. Tak nadepsáno dvousvazkové vydání *páté*, které v rukou máme. V díle tomto vykládá autor dějiny národů na základě těchto tří hlavních thes: Ctnosti povznášejí národy. — Říše jsou založeny, aby připravovaly a šířily zde na zemi království Ježíše Krista a jeho Církve. — Nepravosti přivodí úpadek a zkázu říší.

Vyloživ tyto své these všeobecně, podpírá je doklady theologickými, filosofickými a historickými. Pak přistupuje teprve k detailní aplikaci na dějiny národů jednotlivých, jejichž kniha dějin jest již uzavřena. Počíná národem židovským, ukazuje, jaké poslání vzhledem ke Kristu a jeho Církvi stanovila Prozřetelnost starému Egyptu, Fénicii, Assyrii, Persii, Řecku a říši Římské a dovodí podrobně z dějin národů těchto, že ctnosti přispívají k rozkvětu říší a nepravosti chystají jim zkázu. Nejostřeji dopadá světlo těchto tří thes na dějiny národa židovského. Nejobšírněji v tomto světle nakreslen velikolepý, mohutný obraz dějin římských. Důstojné to zakončení díla. Chceme z obsáhlého tohoto díla vybrati myšlenky hlavní, jimiž všeobecně rozvinují se výše uvedené tři these. Neboť o katolickou filosofii dějin nestaly se u nás ani pokusy. Tak aspoň, sledující učeného autora, naznačíme stanovisko, s něhož na dějiny světa pohlížeti má katolický křesťan. Dle toho pak na dějiny národa našeho *fiat applicatio*.

I.

Vliv moderní filosofie na dějepis.

Znamenitý učenec katolický, podáváje žákům svým učebnici dějepisnou, pravil: „Není v knize této ničeho, ale aspoň není špatnou.“ A úsudek tento lze pronést i o knihách dějepisných i nyní: jedny jsou špatné, druhé jsou bezvýznamné. Tyto jsou snad méně nepřátelskými proti katolicismu, ty první většinou staví se na stanovisko naturalistické, vypravování samo pak jest stejně bezvýznamným. Otevřete některý z těch dějepisů: shledáte tam nekonečnou řadu podrobností, zmotanou často směs událostí ze všech říší a hlavně dlouhé pásmo fakt jaksi stereotypních, místa společná, stokrát a vždy beze změny tímtež způsobem vypravovaná ode všech spisovatelů Rukověti a Přehledů, ano i od spisovatelů dlouhých pojednání historických. Příčina toho jest, že ti nejnovější kopisté opakují s nepatrnými variacemi slohovými kompilace svých předchůdců, kteří zase čerpali z kopistů starších; a tak se to točí dokola neustále, poněvadž mnohdy méně se jedná o sepsání historického díla, ale více o nakladatelský obchod. Čtenář potom, který otevře takovéto dílo, pocituje hned od počátku trapný dojem: přečte několik stran, zastaví se, převrací listy na několika místech a povídá si: Ještě nejsem u konce! Pokouší se pokračovati v četbě, ale přichází únava, potom spánek: kniha vypadne z ruky, a když se čtenář probudí, již se jí více nechopí.

Jinou příčinou odporu jest, že vypravovatelé starých dějin zapomínají, že člověk zajímá se nejvíce o to, co jest mu blízkým, a že nedovedou svým povídáním vzbuditi ohlas v srdcích čtenářů. Neukazují ani na působení Boží v událostech, ani na jeho působení v životě člověčenstva, kterým přece jeví se jeho moc i jeho prozřetelnost zrovna tak, jako tvorové jeho velikost a jeho slávu ukazují. Neuvádí událostí starověkých ve spojení ani s naším náboženstvím ani s naší vlastí. Co mi záleží na tom, jako katolíku a obyvateli této vlasti, co prováděly pohanské vlády před dvěma nebo třemi tisíci léty v Asii, v Africe, ano i v Evropě! Toť odpověď na opakující se stále do omrzení: Řekové pravili tohle, Římané dělali tohle.

Nebylo by této únavy s nudou spojené, kdyby se nám ukazovalo, jak Bůh vedl záležitosti říší ku vznešenému cíli, a jak Řecko i Řím, stejně jako ostatní národové, připravovaly království Kristovo na zemi, připravovaly svět pro křesťanství. Tak život heroů řeckých jaksi by splynul se životem svatých učitelů; dějiny římské staly by se dějinami našich věrozvěstů a našich mučovníků. Annály národů změnily by se v první annály Církve; dějiny profánní staly by se tím, čím vezdy měly býti: úvodem do dějin katolicismu, do dějin říší katolických, jichž úkolem bylo vládu jeho rozšířiti na zemi. A tak dějepis stal by se dvojnásob zajímavým i pro poddané moderních státův i pro syny Církve.

Ale jak, místo tohoto plánu přirozeného, nakládalo se s annály lidstva? Pod záminkou, že se nesluší věci posvátné mísiti s profánními, a že především nutno se obrniti proti pověře starých katolických mytů, odřízli jedni úplně dějiny staré od dějin národa židovského. Tak potlačili údaje nejjistější, vypravování tradicí nejprvnějších, nejprvnější děje společnosti lidské, zároveň s dějinami jednoho z nejstarších národů. Všichni národové Aethiopie, Libye, ano i Skythové a náruďkové nejzazšího Orientu, jakkoliv neznámi, našli místo v jejich dějinách, všichni, vyjímaje národ židovský. Aby promluvili o něm, musili

by mluvití řečí náboženství; proto raději zmrzačili historii. Druzí, pravda, učinili o národě tomto několik zběžných úvah, ale jen proto, aby útočiti mohli na moudré zákony Mojžíšovy, na zázračnou stránku Soudců, aby vyličili dvě nejkrásnější osoby staré doby, Samuela a Davida, jako ctižádostivé intrikány, šťastné panování Šalomounovo i králů judských jako dobu málo bojovného despotismu a ochuzení celé země. Proroci, Bohem nadchnutí ku zvěstování budoucích pohrom, jsou jim exaltovanými básníky a blouznivci. Spletli kult židovský s kulty modlářskými; jeho dogmata jsou jim bajkami, jež vynalezla politika; slovem, kdybychom věřili těmto divným historikům, dějiny Židů bylo by třeba teprve napsati, neboť Bible dle nich jest jenom beztvárnou snůškou lehkověrných zkazek.

Když, mluvíce o jiných národech, neútočí tak přímo na náboženství, přece dle filosofického ducha svého nedají si ujíti žádné příležitosti, by proti němu neobrátili vyličení jistých událostí. Pod pérem spisovatelů-filosofů, totiž většiny těch, kteří naplnění nenávisť katolicismu, již po celé století vydávali se za dějepisce, stal se dějepis, dle výroku de Maistrova, *velikým spiknutím proti křesťanské pravdě*. Nejopatrnější z těchto křesťanů dle jména halí se v zbabělé mlčení, spokojují se potlačením všech míst, kde by musili učiniti vyznání víry, které nemají. Tak usekli z dějin Egypta vypravování o pobyte Hebreů, o němž v Písmě sv. tak určitě se mluví. Budou vám povídati o problematické invasi králů pastýřských z Arabie, ale o pobytu těch králů-pastýřů ani slova: musili by vypravovati o četných zázracích, kterými způsobeno je jejich vysvobození, o zázracích, které zavrhuji, poněvadž, aby je připustili, musili by věřiti v Boha Stvořitele a Řiditele všech věcí, kdežto oni chtějí nejvýše jakéhos Boha slepého a nečinného, zapuzeného do dalekých končin věčnosti, který nechává člověka žiti po jeho libosti. Činí zmínku o spoustách způsobených nejmenším rozvodněním Nilu, ale mlčením pomíjejí ty hrozné rány, které zpustošily Egypt a skončily zkázou velikého vojska i jeho krále. Působení démona ústy

věštíren v událostech národů, kdy jenom kouzly dá se věc vysvětliti, zaznamenají; působení Boha ve věcech náboženských nikdy: bylo by to činění koncesse náboženství, jež chtějí zničiti. Jeden autor mluví o Josefovi jako o ministru Faraonově, ale jen proto, aby řekl, že tak ve zkázu uvedl Egypt, že se nemohl povznésti. Jiný uvádí též přechod přes moře rudé, ale jen aby mohl vysvětliti, že na tom místě při odlivu bylo možno moře přebřednouti.

Na celistvost dějin Assyrie a Persie nebráno více ohledu. Vyzkoumáno v některých zlomcích Berosových,*) že Assyrové v národní své pýše připisovali si stáří, dle něhož by od stvoření světa musilo uplynouti již několik set tisíciletí. Ač tvrzení toto postrádalo všeho základu, rychle upuštěno od chronologie Herodotovy, skorem shodné s chronologií Mojžíšovou v tomto bodě; do tmavé noci časů zatlačeno stvoření člověka, aby ze lži obviňovati mohli knihy svaté, jejichž morálka by mohla státi se jim nepohodlnou. Vzetí Jerusalema a veliké zajetí Babylonské líčí historikové tací jenom jako přirozený výsledek výboje; neboť nechtějí doznati, že za zločiny trest Boží již zde na zemi stíhá národy jako jednotlivce; víme dobře, že oni nejvíce se bojí probuzení svědomí. Marně převracíte listy jejich knih, dramatických episod Judithy a Esthery tam nenaleznete nikde. Nemyšlete, že je umlčují proto, že by se hrdinek báli. Hledte spíše, jak nevyčerpatelným proudem chvály zahrnují Semiramidu**) a připisují jí množství velečinů, které ona nevykonala: jak obdivují válečnou odvahu Artemisie;***) nechají po Asii proháněti se Amazonky

*) Berosus, kněz chrámu Bérova, žil ve III. století před Kristem, obeznámen s řeckou vzdělaností. Sepsal dějepis chaldejský (počínaje od stvoření světa připomíná také potopu jeho), na nějž odvolává se Josephus Flavius i jiní staří spisovatelé. Zachované zlomky vydali Richter v Lipsku 1825 a Didot v Paříži 1848.

**) Semiramis, báječná královna assyrská v druhé polovici XIII. stol. před Kr. Historikové řečtí vypravují o ní rozmanité báje. Šťastnými výboji rozšířila velice svou říši. Založila Babylon s visutými zahradami (div světa). Panovala 42 leta.

***) Královna Artemisia provázela Xerxa na jeho tažení proti Řekům. V bitvě Salaminské vynikala opatrností a statečností.

a nevědí ani určitě, zdaž skutečně existovaly. Proč tedy nenalezly milosti před očima jejich dvě hrdinky Písma, tak důležité k vysvětlení jedné strany annálů assyrských a perských? Poněžd měly to neštěstí, že hrály úlohu uloženou Bohem. Taktéž s úctou uvádějí Zopyra, který si obličej svůj zmrzačil, aby uvedl vojsko Dariovo do Babylona; mluví o mnohých souložnicích králů perských, ale mlčí o Juditě, jejíž ruka hroznou porážku způsobila vojsku assyrskému, mlčí o Estheře, původkyni dalekosáhlých událostí v Persii. Vypravující o nešťastné výpravě Sennacheribově do Egypta, podotýkají jenom, že na výpravě této ztratil všecko své vojsko. Tento úsečný způsob mluvy vysvobozuje je od mrzuté nutnosti poukázati na meč anděla zhoubce, z bázně před kolegou, který by se bez pochyby smál této pohádce, jakkoliv jest dosvědčena úplně, aspoň jedním spisovatelem pohanským. Daniel, který byl přítomen vzetí Babylona, Isaiáš, který je předpověděl, mohli by poskytnouti vzácné pokyny ku charakteru poslání Kyrova a o příčině pádu velikého města; historikové však raději učinili z Kyra fantastického hrdinu románu, který prahne nespravedlivou a žárlivou ctižádostí, a vzetí Babylona připsali příčinám čistě strategickým.

Jedná-li se o Řecko nebo Řím, tu se teprve seberou: neboť jedná se o dějiny vzorů lidstva. I nejmenší věci jsou posvátné, a tu zaplaví vás potopou podrobností, jež musíte podržeti doslovně, byste nebyli označeni za ignoranty. Znáte-li dobře vysoké úvahy Bossuetovy, řeknou vám, že jim nic není po vašich rozhledech náboženských a filosofických; co tvoří dějepis, to jsou fakta a data. Je to, beze vší pochyby, zvláštní definice, kterou odmítal i starověk*); ale naši moderní »struční« historikové činí z ní logické konsekvence a zahrnou vás krupobitím dat, jež musíte si navlékati jako drahocenné perly. Běda vám, spletete-li si některé! Pane, řeknou vám, vy jste ignorant. Vy nevíte, kdy byla bitva u Chaironeie? Jste neschopen státi se advokátem. Jak, vy ničeho nevíte

*) Seneca, Epist. 410. — Quintilian, kniha XIII. cap. 2.

o smlouvě Antalkidově *) a chcete se státí diplomatem? Toť studium dějin, jak se dnes namnoze učí: ohromná spousta malých fakt a řada dat, v níž všecko dopodrobna jest zaznamenáno, vyjma to, co nábožensky jest velikého, jako hrozby proroků proti říším anebo dokumenty knih Machabejských o králích syrských. Všecko pak se rychle zapomene, a zbude jenom po takovém studiu hluboký odpor.

Nejen že se přikládá přílišná váha bezvýznamným faktům a malicherným podrobnostem, ale opomíjí se všechen výklad o příčinách a účincích, nikdo ani netuší, že by v pokroku a činech člověčenstva mohl býti nějaký celkový plán. Falešná filosofie při nedostatku víry a při svých klamných závěrech sůžila úkol dějepisu, že nelze ani vypovědětí. Je to jen temný chaos na sebe nahromaděných fakt. Velikost i ponížení národů nemají žádného důvodu; paláce i zřízení zahaleny jsou tajemstvím. Jak mnozí lidé, i učení, vidí v existenci národů jenom běh událostí bez souvislosti a cíle! Přirovnal bych dějepis, jak se mu dnes rozumí, k velmi složitému stroji, jehož jednotlivá kolečka všechna jsou rozebrána: dějepisec prohlíží jedno po druhém, dívá se jim anebo směje, podle toho, jak jsou mu vhod nebo nevhod, ale uniká mu podivuhodný ten celek, ježž tato kolečka spojena a na své místo zasazena tvoří, uniká mu veledílo, ježž všechna dohromady tvoří. Potřebí je studia, aby se staven byl tento stroj a vystižen božský plán v životě a v pokroku lidstva. Potřebí je studia dějin se stanoviska katolického.

Ano, dějiny národů, osvětlené pouze světlem rozumu, obsahují spoustu nevysvětlitelných fakt; nevysvětlují ani tajemství rozkvětu, ani pravých motivů výbojů, ani skutečných příčin úpadku a zkázy. Zaznamenávajíce směsici válek, institucí, změn a převratů, a nepodávající výkladu o vnitřním spojení ani o směřování obecném k božskému cíli, podobají

*) Antalkidas, Spartan, uzavřel hanebný mír s Peršany, jímž města řecká na pevnině vydána nepříteli r. 387 př. Kr.

Pozn. překl.

se skutečně rozloženému stroji, jehož rozptýlené součástky tajemstvím zůstávají pro pozorovatele. Proč? Poněvadž zbaven světla víry, nemůže vniknouti v plán božský a nemá pro události porozumění katolického. Zná dějiny světa jen jako dějiny světa o sobě. Aby člověk obsáhl pohledem rozsáhlé obzory, jest mu vystoupiti na horu. Zůstanete-li v údolí, bude vaše perspektiva krátkou a částečnou. Rovněž tak, aby člověk dobře posoudil dějiny, musí vznést se na svatou horu Církve, ozářenou světlem víry, která daleko vrhá stkvělou jasnost svou na předměty všechny. Jen tak budete míti rozhled jasný a určitý na celek i na podrobnosti výjevů, které odehrávají se pod nohama vašima. Nepostavíte-li se na stanovisko božské a sestoupíte-li na stanovisko pouze lidské, velice omezené, budete podobni poutníkům, kráčejícím ve tmách: vážnou, klopýtají, zastavují se za každým krokem; stěží rozeznávají předměty je obklopující. Stejně vede se historikům, kteří, oceňující události, jen na zemi zůstávají. Nenadále obraty a katastrofy zůstávají pro ně nejenom nevysvětlitelnými zjevy, ale vidíme též, jak váhají nerozhodně mezi dvěma sobě odporujícími svědectvími. Neodvážují se vysloviti, nemohou se rozhodnouti, zůstávají v nejistotě. Toť význačnou známkou dějepisů, sepsaných od moderních skeptiků německých. Nevědí, které chronologie se přidržeti, ze kterých pramenů čerpati, co souditi o válkách a válečných recích, jak oceňovati fakta.

Jest však jiný, ještě žalostnější blud, výstřední obdiv pohanských institucí a antických velikánů. To vede ku překrucování povah i učení za tím účelem, aby snižováno bylo křesťanství zúmýslným vyvyšováním institucí, učení i hrdinů athénských i římských. Jeví se bezmezná zaujatost pro nevázanou svobodu starověkých národů, kteří drželi v okovech a holí ku práci poháněli miliony otrokův. Opovažují se jejich despotické zákony, které nejednou i přirozenému zákonu se protíví, stavěti výše nad zákony Bohem diktované na Sinai, a vyhlašují je za mnohem dokonalejší, než zákonodárství křesťanské, katolicismem inspirované. Jejich mudrce, většinou plané, sotva známé

sofisty, vychvalují proti učitelům církevním. Ano, opovážili se Sokrata přirovnávat k Ježíši Kristu a Platona na roveň stavěti se sv. Augustinem : toho Platona, ježž Polybius nazývá snilkem utopickým, Platona, který ve své republice zavést chtěl společenství statkův i osob, který schvaloval nelidské otroctví a vypuzoval z ní vědy a umění : takového muže rovnají sv. Augustinu, apoštolu lásky a učiteli vznešených nauk. Aby dospěli až sem musili udusiti křik čtyř set tisíců otroků, kteří byli majetkem dvaceti tisíců athénských občanů. Udusili tento křik a vyhlásili Řecko za zemi svobody par excellence. Aby dospěli až sem, musili vychváliti zákony Lykurgovy jako nejspravedlivější a nejlepší zákony : vychválili je za tím účelem, aby zákon Kristův připravili o všeobecnou úctu a jeho božský vliv. Aby dospěli až sem, musili vyličiti jako doby blahobytu a štěstí, jejichž návratu bylo by si přát, doby rozbrojů, zmatků a pohrom, jež stíhali republiku římskou. Nebáli se za tím účelem, aby činěno bylo pro societu křesťanskou pokořující porovnávání, vkládati dějepiscům do úst opak toho, co oni tvrdí. Vychválili Clélii, která zrušila dané slovo, aby sebe zachránila; Mucia Scaevolu, úkladného vraha; Vestálky, které měly své vyhrazené místo v divadle; ale hrdinství panen mučenic přeshlo se mlčením; a zatím co ve všech toninách oslavovali střidmost Fabriciovu a obětovnost Regulovu, pomlčeli o přísném životě anachoretův a o statečnosti Mauritiově a Šebestianově; tito přece byli také Římané. Promluvili-li přece o mučenicích, snižují jejich počet jen na několik, vydávají je za fanatiky, předělávají je na stoiky a píší apologie jejich katů: Domitiana, Marca Aurelia, Diokleciána. (Tak Voltaire na př. v *Histoire générale* ch. 5.) Tak dějepis, diktovaný bezbožickou vášní, stal se jenom školou lži a strannického očerňování.

Což divu potom, že generace nové jeví lhostejnost ku vznešeným dogmatům a pohrdání spasitelnými úkony náboženskými? Tím stálým vnucováním obdivu pro hrdiny pohanské, skutky pohanské, society pohanské, a tupením občanského zřízení, zákonů i mravů za věků víry naplnili tyto mladé generace

zároveň nadšením pro díla paganismu i odporem ku podivuhodným plodům katolicismu. Odtud ten návrat k institucím a zákonodárství starověku; odtud především ten návrat ku mravům a obyčejům pohanským. Předvádějice mládeži fakta a instituce s hlediska pouze lidského, udržující v ní zájem jen pro věci pozemské, nepovznášejice jí nikdy k Bohu, původci všeho dobra a první příčině všech událostí, nemluvíce k ní nikdy o Kristu, středu života všeho, sehnuli nynější pokolení k zemi, přikovali k ní jeho srdce, tak že se zabývá jen získáváním statků a hledáním rozkoší: pokolení nynější stalo se v činech svých zcela materialistickým. Odtud ten bezmezný rozruch průmyslu; odtud ta žízeň po zisku, která šíří moderní společnost: toť ten dvojí a žalostný důsledek nynějšího způsobu psaní a učení dějinám. Avšak těšme se s Mudrcem: Království bezbožného pomine; díla jeho neostojí, zahynou s ním.

II.

Důležitost katolické filosofie dějin.

Filosofie dějin není nic jiného, leč dějiny se stanoviska křesťanského. Co jsou dějiny? »Dějiny — praví francouzský biskup — jsou obraz skutků Božích v pokolení lidském a zároveň obraz skutků člověka, jednajícího v dosahu své svobody.« (Mgr. Parisis, *Tradition et Raison*, 3e partie, question historique.) »Dějiny — poučuje nás řeholník, kterého jeho konference postavily do řady nejslavnějších řečníků — nejsou bojištěm bez řiditelů boje, nejsou zmotanou hromadou událostí, které náhodou se zběhly v čase a v prostoru; principem událostí, z nichž se skládají, jest dvojí činnost, Prozřetelnosti božské a svobody lidské.« (Locordaire, *Oeuvres complètes* t. V. *Discours sur la loi de l'histoire*.) — »Dějiny,« napsal slavný publicista, »obsahují souhrn událostí, kterými jeví se záměry Prozřetelnosti s říšení a národy, a ukazují jak každý z nich

nevědomě přispíval k uskutečnění úradků Božích s jeho lidem a s Církví Ježíše Krista.« (Donoso Cortes, *Oeuvres complètes*, t. II.; *Esquisses* p. 437.)

Dějepis, dle těchto definic, má tedy dvojí úkol: ukazuje na obraze událostí lidských, působení Boží rozvíjející se vedle činnosti člověka, anebo skrze tuto činnost. Ukazovati jen skutky člověka, odděleně od skutků Božích, toť ukazovati jen část pravdy a vydávati ji za pravdu celou; toť předvádění činitele podružného a skrývání činitele hlavního; toť vyvíjení účinků bez zkoumání příčin; podávání důsledků bez označení cíle; toť slovem, pokazení dějepisu, zfalšováním vypravování. Dle mínění Polybiova, odejme-li se z dějepisu část pravdy, k ničemu více se nehodí. Obírá-li se jen vypravováním událostí o sobě, nemluvě o jejich pravých příčinách a jejich důležitých důsledcích, a neukazuje-li na prostředek, kterým způsoben byl výsledek, jest jen trápením ducha, z něhož čtenář nemůže míti pro své poučení žádného prospěchu. Všecko bude jen neplodnou zábavou beze všeho užitku. (Polyb. I. I., cap. 2., lib. III. cap. 6.)

Dějepis jen tenkrát bude užitečným a pravým, když ukazovati bude vedle působení lidského také působení božské; a když sleduje lidstvo v jeho pokroku postupem věků, ať v obdobích rozvoje a štěstí, anebo v epochách úpadku a zkázy, sledovati bude zároveň providentielní plán, jehož uskutečňování bude možno zřítí v událostech na jevišti věků, tak aby patrně bylo vedení pokolení lidského ku vznešenému cíli, k němuž ustanovil je Pán. Jen tenkrát budou dějiny, dvojí výsledek vůle člověka a vůle Boha, představovány v pravém světle; jen tenkrát přináseti budou události s sebou naučení svá, a nevysvětlitelná fakta ztratí tajemnost svou. »V skutku,« poznamenává Chateaubriand, »ten lépe pozná lidstvo, kdo dlouho rozjímáti bude záměry Prozřetelnosti: jen ten bude moci odhaliti moudrost lidskou, kdo vnikne v chytrost moudrosti božské. Úmysly králů, zkázy měst, nepravé a zvrácené cesty politiky, vzbouření srdcí tajnými nitkami vášní, ty nepokoje, které druhdy zachvacují národy, to přesunování moci s krále na poddaného,

se šlechtice na plebejce, s boháče na chudého, všechny ty vzpruhy zůstanou vám nevysvětlitelnými, nebudete-li přítomni, ať tak díme, radě Nejvyššího, s těmi rozličnými duchy síly, moudrosti, slabosti a bludu, jež posílá národům, které zachovati anebo zahubiti chce. Položme věčnost za základ dějin času; vztahujme všecko k Bohu, jako ku příčině universální.« (Chateaubriand, *Génie du Christianisme*, 3 partie, liv III. *Manière d'écrire l'histoire*, ch. 1.)

Co vyplývá z této jediné pravé metody při studium dějin? Jaké naučení křesťanské z annálů lidstva tvoří tu pravou filosofii dějin, již definuje Riambourg »řízení Boží viditelným učiněné« (Oeuvres philosophiques, mélanges, t. II. p. 333.) a kterou Donoso Cortès definuje stejně, když uvádí slavný výrok Fénelonův: »Člověk se žene, a Bůh jej vede«: a dokládá: »toť formule filosofie dějin.« (Oeuvres de Donoso-Cortès, t. I. la France en 1842 p. 149.) — »Filosofie dějin,« podotýká Laurentie, »dobře řečeno, jest zakročování Prozřetelnosti mezi lidstvem.« (Laurentie, *Importance des études historiques*.) — »Jaké jest poslání lidstva odkud přichází, kam jde?« táže se Ozanam; a dodává hned: »By dala odpověď na vážné tyto otázky, zrodila se nová věda, filosofie dějin. Její principem jest, že pro celé pokolení lidské, jako pro přírodu hmotnou, existuje Prozřetelnost; její účelem stanoviti zákony, kterým pokolení lidské podrobeno jest; jejími prameny události již dokonané.« (Fr. Ozanam, *Exposition du système religieux thibétain-mongol*, art. 1. *Annales de philosophie chrétienne*, t. IV. p. 373.) Srovnajme nyní tyto definice filosofie dějin s definicemi dějepisu, které podali jsme výše, a shledáme, že se stanoviska křesťanského obě tyto vědy splývají a stručně vystiženy jsou plánem Prozřetelnosti.

Jak krásné, jak rozsáhlé jsou dějiny, když je uvažujeme s tohoto povznešeného hlediska. Sestoupivše s nebes, dotýkají se kolébky světa, jsou při stvoření, patří na Boha rozmlouvajícího s tvorem svým, by jej poučil, a sbírají první zvuky modlitby, která vznáší se od země k nebi jako radostný zpěv aneb jako vzdechy lásky. Ptejte se jich po tajemství stonů bolesti,

kteřé následují po výlevech vděčnosti, ptejte se po příčině bídý, kteřá brzo zachvacuje lidstvo; budou vypravovati vám o přestoupení dvojnásob těžkém a o zasloužených trestech; budou vám vypravovati o neštěstí člověka padlého a ukáží vám tohoto syna smrti opuštěného, sedícího v údolí slzavém, a kolem něho převrácenou přírodu: neboť ony uchovávají věrně památku zločinů i trestů. Když osvěcovány jsou pa-prskem vědění božského, nic není jim skrytého, po-návají události skryté za noci věků; jimi může člověk, nechť vržen jest na kterýkoliv bod nezměrného času, vezdy dosíci odhalení tajemství, kteřá jej obklopují, aneb vysvětlení pochybností, kteřé jej trápí.

Dějiny, uvažované se stanoviska křesťanského, podávají nám nejen tajemství existence naší, ale obsahují i všecko, co nás obklopuje. Všecky instituce spadají v jejich obor; uvádí je, by ukázaly buď jejich blahodárný vliv anebo záhubné účinky. Všecka od-větví lidského poznání podléhají jejich ocenění. Vylo-živše bludné soustavy filosofické, plné odporů, by nás uchránily před svůdností bludu, sbírají na poli, kteřé vzdělávalo pohanství, několik poučení, rozptýlené úvahy, jež shledávají vhodnými ku vzdělání budovy pravdy, kteřou staví pomocí zjevené víry i zpráv tra-dice. Sestupují-li v úvahách svých až k bajkám my-thologickým, děje se tak proto, aby tím lépe ukázaly jednak jejich nesmyslnost, jednak jejich stránku sym-bolickou a jádro vzaté ze skutečnosti. Obzor dějin vztahuje se i na vědy exaktní, jejichž pokroky musí připomínati a aplikace nové zaznamenávati. Ale když podají novým generacím vzácné tyto zprávy, zároveň vyzvou je, aby objevy tyto obrátily ku slávě Původce vědy veškeré. Táhí-li se na pohyby nebeské, líčí-li harmonii sfér, činí tak proto, by poskytly člověku pojem velebnosti Tvůrce; a uvažující výzkumy geo-logické, dávají nám vniknouti do útrob země, po-něvadž tam vedle pokladů, kteřé tu ukryl Pán pro svého tvora, jsou uložena nezvratná svědectví ve-likých událostí prvních věků světa. Jazykozpyt po-skytuje jim důkazy prvotní jednoty lidských plemen, jejich násilného rozptýlení i božského původu řeči.

Umění podává jim sochařstvím a malířstvím glorifikaci lidského genia, kterýž odleskem jest intelligence božské; v pomníkích stavitelství podává jim výraz velikosti států, jež Panovník nebes i země kvetoucími učinil; a v jejich zříceninách známku proměnlivosti věcí pozemských, důkaz nezničitelný nicoty děl lidských. Pohnou-li těmito troskami minulosti: tisíc netušených památek se objevuje, kameny nabývají řeči, by vypravovaly děje ztracené; země sama otevírá se jejich badání a na jejích stránkách, četnými převraty roztrhaných, možno ještě čísti prvotní annály pokolení lidského.

Nikdy učení dějepisné neskýtá většího užitku jako svými naučeními mravními. »Minulost jest stařena ctihodná, ona vypravuje nám u krbu našeho, co viděla; učí nás, když nás baví svým vypravováním, svými myšlenkami, svou řečí, svými obyčeji, svým oděvem« (Chateaubriand, *Revue Européenne*, t. II. n° 4.) Dějeprava, podobajíc se stařeně této, která obrací se k minulosti, v níž měla účastenství, v paměti své probíhá léta uplynulá, aby ve zmizelých generacích hledala předtuchu věcí budoucích, — tou měrou jak pokračuje v životě lidstva, získává z minulosti zkušenost, aby nám oznamovala budoucnost; neboť „co jest, ježto bylo? Totéž, což bude,« praví Kazatel (1, 9.). Jako zkušenost napomáhá nám v pořádání běhu našeho obyčejného života, tak i věda historická velikou pomoc poskytuje člověku, který má vysloviti své mínění, rozhodnouti se pro tu neb onu stranu. Poskytující dle analogie tušení výsledků z učiněných opatření, dodává duchu lidskému rozhled a úsudku zralost. Kdo dlouho uvažoval o postupu událostí v každé říši, kdo porovnával instituce různých zemí, ví mnohem lépe, jaké zákony mravní, jaké instituce náboženské potřebí dáti národu, aby šťastným se stal. A uvykl-li sledovati činnost Prozřetelnosti v těch odměnách nebo trestech, jež každý národ dostával dle dobrého neb zlého chování svého, tu jest schopným vzíti do rukou otěže státu, anebo zasedati v radě národa. Dějiny poskytly mu zásady moudré politiky; vnuknuly mu pravidla praktická; a povznášejíce jej,

by mu ukázaly toho příčiny, až ku končinám nebeským, kde tvoří se bouře převracející svět, naučily jej tomu nesnadnému umění: dobře vládnouti.

Tak dějepis, křesťanstvím vyvýšen, panuje nade všemi vědami, neb vede je k jejich pravému cíli, totiž k velebení a milování jména Nejvyššího. Tak řízen, stává se nejdůležitější, nejužitečnější vědou. Zvláště však, když stopuje providenciální původ societ, když vypisuje slavné phase existence národů pod vládou Všemohoucího, když nám ukazuje pády říší, rozvíjí dějepis nejimposantnější své obrazy, podává nejpádnější naučení svá. Ano, nejgrandiósnější divadlo, které pozorovateli věřícímu poskytnuto býti může, jest působení Boha v lidstvo. Vzíti pokolení lidské, když vyšedši z ruky Boží a z jeho řízení, rozšiřuje se na povrchu zemském a kupí se v různé society; sledovati ty veliké rodiny, jak se přetvořují v národy; býti při zrození, rozvoji, zkáze států; studovati cíl Boží při utváření říší a poslání, jež jim svěruje; počítati kroky generací po staletí, a konstatovati v povznesení anebo v ponížení říší odměnu ctnosti nebo trest nepravosti: toť účel dějin i jejich filosofie, toť cíl, k němuž v revolucích a převratech světa směřovati má spisovatel křesťanský, jenž takto své studie annálů lidstva obracetí má ku slávě Pána.

III.

Ctnost vyvyšuje národy.

Iustitia elevat gentem. (Přisl. 14, 34.)

Materialismus popírá vliv ctnosti na blahobyt států. Materialismus vylučuje z dějin Boha i ctnost. Století materialismu a bezbožectví uplynulo: všude nahromadilo zříceniny; hrozné však zpustošení způsobilo na poli dějin. Materialismus popřel vliv ctnosti na blaho národů; bezbožectví popřelo zasahování Boha v události lidské: jakoby Bůh, jehož Prozřetelnost jest nejpřednější z jeho vlastností, kdyby přestal zabývati se věcmi země, nepřestal zároveň býti by-

tosti dokonalou, dle tvrzení Descartesova, který dí: „Kdyby Bůh nezasahoval do všech událostí světa, nebyl by více Bohem.“ (Recueil des lettres de Descartes, lettre 8.) Moderní filosofie, křisíc pohanské soustavy některých filosofů řeckých, předstírala, že Bůh jest příliš veliký, že jest příliš povýšen, než aby ráčil obírat se maličkými bytostmi, které hýbají a zmítají se na povrchu zeměkoule: jakoby to nebyl býval On, jenž toutéž velebností obklíčen, je stvořil, jakoby nebyl sestoupil s výšin nebes, aby je vykoupil. Co vyplývalo z těch paradoxních nesmyslů? Že filosofie pospišila si vymýtit z dějin každý zázrak, každý fakt nadpřirozený, všecko zasahování Boží. Vlivem takového systému napsány dějiny, jak je nenapsali sami pohané, kteří neváhali uznati i tuto Prozřetelnost i toto zasahování; a možno čísti dlouhá pojednání historická a nesetkati se v nich se jménem Božím. A tuto opatrnost hnali tak daleko, že odstranili všude nejen skutky Boží, za takové od křesťanů uznané, ale i místa, kde spisovatelé pohanští svorně vidí působení božstva, buďto k ochraně nebo ku potrestání. Bylo viděti dějepisce, kteří, jako Volney, snažili se nahrazovati jméno Boha jménem Osudu, který starým znamenal ještě méně než podřízené božstvo, jenž ale v ústech moderních filosofů stal se synonymem nicoty. Bylo je viděti, jak se namáhají dokázati, že jenom náhoda rozhoduje bitvy, a že ani jinde nemá se hledati příčina pádů říší. (Volney, Voyage en Syrie et en Égypte.) Lidstvo tak vznešené svým nebeským původem, tak zajímavé péčí Toho, jenž stanoví jeho věčné určení, tak povýšené svým cílem, není více ničím než korábem opuštěným bez kapitána i bez kormidelníka na oceánu světa, jehož mužstvo vzbouřené rve se v neustálých bojích. Jeho dějiny staly se v ruku těchto profanujících svatokrádců, podobnými zemi, druhdy smavé, a dnes oloupené o květy i zeleň, které ji zdobily. Vytrhali z jejich listů, zde rozmluvu anděla s člověkem, tam pomoc Silného v bojích slíbenou tomu, kdo setrvá v dobrém, jinde květy ctnosti a sladké ovoce, kteráž ona přináší. Na místo této stkvělé vegetace, kterou poseta byla zahrada dějin, dali spráhlá fakta,

suchá vypravování, hlediska, která obzorů pozemských nepřesahují.

S materialismem v dějinách, jevily se society zrozenými jen pro tuto zem; za piedestal k jejich povýšení daly jen lidské příčiny, prameny, důmysly, nevidouce za těmito societami ruku Boží, která jim pomáhá a zdar skýtá jejich podnikům, aby došly svého cíle. (Sv. Augustin, O městě Božím, kn. V. cap. 1. a 13.) Mluvílo se jen o silách fysických, výsledku organisace, jako jest lehkost ve snášení námahy a hladu; nebo o silách mravních, jako jest statečnost a neohroženost, ale jediné jako o způsobách charakteru, a ne jako o darech samého Boha, jenž, obdařuje národy těmito vlastnostmi, měl své úmysly: jenž dle proroků dával sílu říším, statečnost hrdinům, aby provedli dílo jeho. Vyličivše hmotnou ústavu národa, jeho organisaci fysickou i mravní, tak jako se vyličuje fysická organisace a pud zvířete, nechali žítí ten národ životem zcela materiálním, životem zvířat, jejichž jediným zaměstnáním jest hledati pastvu. Ukazují-li jej v jeho výbojích, děje se to tak jako se líčí lev nebo tygr, když hledá svou kořist. Nevidí než jen vzrůst jeho území, rozsah jeho panství. Pozorují-li jej v míru, mluví jen o jeho průmyslu, o jeho obchodě, o jeho hmotném blahobytu, o jeho hrách, o jeho vkusu, o jeho pozemských radovánkách. Národové žijí životem hmotným, jediné pro zem; potom utonou v nicotě; a jejich konec vysvětluje se po způsobu materialistů, kteří vidí ve smrti jen přeměnu a rozklad orgánů. Působení Pána života uniká jim docela; nevědí, čemu učí Duch sv., že život bývá odejímán národům jako jednotlivcům, tímtež způsobem a tímtež právem, kterým byl jim dán.

Ano, práci bezbožnosti pole dějepisu bylo súženo a stalo se bojištěm vášní: na místo těch bohatých úvah o neskončeném milosrdenství a spravedlnosti, těch spasitelných rozjímání o tom, kterak ctnosti národů odměňovány bývaly blahobytem a nepravosti pokutovány pohromami, podává badateli jenom řadu bitev, přerušenou několika okamžiky míru, na nějž následují brzo zase nové bitvy: divadlo monotónní,

bez příčin jakož i bez cíle, dle šťastného neb nešťastného jich výsledku; úvahy přináší jen o kombinacích a úskocích politiky lidské vždy chatrných. Národové, dle žalostné soustavy této jsou jen shlukem lidí, utvořeným náhodou, majícím po dobu svého trvání větší neb menší úspěch, dozrávajícím k osudnému konci dříve neb později. Také po vážných událostech, kterými změněna byla situace národa, slyšíte historika filosofa, místo veškeré úvahy opakovati slova o smutném osudu: jediná útěcha, kterou udílí nešťastným přemoženým, jediné poučení, které jim zanechává. Dle něho jsou jen dvě pohnutky činů, ctižádost nebo zisk: žádost slávy, žádost panství; zisk obchodní, získání rozkoše. Takhle vysvětluje mír i válku: v těchto dvou pohnutkách hledá příčiny velikosti národů.

Co vyplývá z toho filosofického způsobu psaní dějin? Spisovatel, nejsa schopným pochopiti providentiální úlohu, která v životě národů musí býti vyplněna, nedovede pochopiti ani jejich vlastností, jejich ctností, jejich institucí, i odkázal je do dodatku až po podrobném vypočtení jejich činů, místo aby vyličil je jako podstavec, který nese budovu každého národa. Ztrativ s věrou vůdčí nit, nemůže sledovati postupující, někdy rapidní vzrůst národa dle jeho ctností a dle poslání, k němuž jej ustanovil Pán všehomíra. Vrchol slávy národů zůstává pro něho bez důvodu jakož i bez cíle: také nezřídka viděti lze historiky, kteří nevědí, kam položití vrchol tento. Pro Egypt, místo aby uznali jej za doby Sesostrise, kladou jej za Amasisa, to jest když Egypt, naplniv své poslání, byl již v úplném úpadku, když ne hmotném, aspoň mravním, a na prahu své zkázy. Pro Assyrii kolísají mezi dvěma epochami, Nina a Semiramidy a dobou Nabuchodonosora krále, poněvadž nechápou, že stát tento, maje dvě úlohy důležité, dlouho pěstoval ctnosti válečné a měl dvě stkvělé periody. Nemluví o rapidní veleříši Alexandrově: když v jejich očích dějiny jsou jen postupem událostí, nikterak plánem, jež rozvíjí Bůh, nenalézají žádného jiného rozumného výkladu výbojů tohoto hrdiny, než ctižádost, výklad nejnerozumnější ze všech, když jej oddělí od úmyslů Božích. Co se týká říše

římské, mnozí prohlašují, že na vrcholu slávy se nalézala za republiky, a hledí na věk Augustův jako na dobu částečného úpadku, nerozumějice, že stát tento za republiky měl naplniti první své poslání vzhledem ku státům druhým; a že za císařství měl poslání druhé v zájmu povstávající Církve a její hlavy; důsledně, že měl dvě periody velikosti, druhou dle účelu svého vyšší než první. Co říci o úpadku národů? Mnozí historikové, nevidouce v tom ustavičný postup v té míře, jak mizejí ctnosti, naopak chválou zahrnují činitele, kteří je v záhubu vrhají. Velebí hry, divadla, jisté novoty, to jsou bezpečné známky patrného úpadku. Nechápou, že nepravosti jsou jedinými příčinami pohrom, nechťejí věriti v žádný trest Boží; tak mnozíci se revoluce provincií, neklamné známky blízkého pádu, vpády cizí, kterými pád tento počíná, zůstávají spisovatelům těmto hádankou. Nepozorují, že společnost, ztrácejíc své ctnosti, ztratila prvky svého života; namlouvají sami sobě, že nebyti poslední výpravy, kterou podrobeni byli národové tito, byli by existovali dále. Nikoliv, nepořádky jejich byly by je zahubily, a dobyvatel byl jenom vykonavatelem rozsudků Toho, jenž řekl: »Bez vůle mé ani vlas s hlavy vám nepadne.« Kolikrát tací historikové zlořečí nájezdníkům, zvláště náleží-li k národům barbarským! Ale jen když napadeným jest národ řecký neb římský, hořekují nad jeho zkázou.

* * *

Když Hospodin na poušti Hebreje národem učinil, a novému národu tomuto zákon dal, kterým se řídit měl, čteme v Písmě sv., že takto mluvil k synům Israelským: »Budete-li zachovávatí přikázání má, aj já pošlu anděla svého, kterýž by šel před tebou, a uvedl tě na místo, kteréž jsem připravil tobě. Nepřítelem budu nepřátel tvých, a sužovatí budu sužující tebe. Budete-li věrni zákonu mému, strach svůj pustím před tebou, a všech nepřátel tvých hřbety před tebou obrátím: vydám je v ruce tvé a tebe uvedu v zemi, tekoucí mlékem a medem, položím pak meze tvé od moře

k poušti. Budete-li choditi v přikázáních mých, já Hospodin Bůh váš, požehnám rolím i řekám vašim. Dám vám deště časy svými, a země vydá ourodu svou, a stromové plní budou ovoce. Mlácení obilí postihne vína sbírání, a vína sbírání postihne setí. Odejmu zlá zvířata: a meč nepřejde mezi vašich. Beze strachu budete bydliti v zemi své, dám pokoj v končinách vašich. Hleděti budu na vás, a dám vzrůst: rozmnožení budete, a utvrdím smlouvu svou s vámi. Postavím stánek svůj uprostřed vás. Choditi budu mezi vámi, a budu Bohem vašim, a vy budete lidem mým.» (II. Mojž. 23. — III. Mojž. 26. passim.)

Když dovedl Mojžíš lid israelský až k zemi zaslíbené, dává mu poslední své rady. Připomíná mu i dobrodiní Hospodinova i svatý zákon jeho. Potom dokládá: »Israeli, položil jsem dnes před očima tvýma dobré i zlé, život i smrt. Jestliže pak uposlechněš hlasu Hospodina Boha svého, abys činil a ostříhal všech přikázání jeho, učiní tebe Hospodin Bůh tvůj povýšenějšího nade všechny národy, kteříž bydlí na zemi. Požehnaný ty budeš v městě, požehnaný na poli. Požehnaný plod hověd tvých i ouroda země tvé. Požehnané stodoly tvé, a požehnané ostatní věci tvé. Nepřátelé tvoji padnou před obličejem tvým a utekou před tebou. A uží všickni národové země, že jméno Hospodinovo vzýváno jest nad tebou, a báti se budou tebe. Učiní Hospodin, že budeš míti hojnost všeho dobrého, i plodu života svého. Otevře Hospodin poklad svůj nejlepší, nebe, aby vydalo déšť zemi tvé časem svým. Ustanoví tebe Hospodin za hlavu národů, jestliže zákona jeho ostříhati budeš.» (V. Mojž. 28. passim.)

Hospodin a jeho prorok vypočítávají zde vzácný prospěch, jaký plyne státu z konání ctností: vzrůst, panství, sláva, toť odměny slíbené za věrnost zákonům věčným, které spravedlnost božská stanovila národům; mír, blahobyť, štěstí, toť užitečné plody, které sklizeni bude národ, jehož činy prodchnuty budou náboženským citem.

Ctnosti mravní jsou první potřebou národa, poněvadž mravy tvoří nejprřednější jeho statek. Národ

který má mravy, trvati bude spíše bez zákonů, než národ bez mravů s nejdokonalejšími zákony. Zákon občanský má jenom zevnější účinek, postihuje jenom tělo, duše uniká jeho působnosti. Nuže, člověk nesmí řetězy býti ukován, dovede vždy okovy své zlomiti: poslušnost vynucená dělá špatné občany. Co potřeba spoutati, toť vůle: poslušní býváme rozkazu opravdu dobře jen z lásky, anebo když vidíme výraz vůle Boží. Láska i podrobení se jsou tedy službou ctnosti: z ní zákonodárství státní čerpá svou sílu a svou moc. Ctnost rozšiřuje říši zákonů v obor vniterného a skrytého života, zabezpečuje jejich působení a činí, že pronikají všude. Ctnost, zapuzujíc nepravosti a očišťujíc mravy, klade základy ku blahobytu státu. Jakými výhodami ctnosti mravní v pravdě zahrnují národ! Střídmost rozvíjí jeho sílu; čistota mravů ji udržuje. Zájmy hmotné, postavené pod ochranu spravedlnosti, jsou jisty před útoky žádostivosti. Opatrnost jest stráží veřejné bezpečnosti; ona spolu s bdělostí sdílí se o péči k oddalování nebezpečství, k vystříhání se chyb vezdy škodlivých societám.

Ctnosti náboženské nikterak nepřivádějí národ ve ztrnulost, naopak, dodávají mu zimničné činnosti, kterou nic neodstraší, ani překážky, ani nehody, ani pohromy. Učice jej čerpáti z víry odvahu, které v sobě nenalézá, učí jej přemáhati nebezpečství, jimiž jej ohrožuje věrolomný nepřítel; kladouce povinnost za základ vlastenectví, povznášejí je až k obětivému heroismu. Jediné ctnost jest dosti mocnou, by mlčení uložila vášním, by potlačila barbarské a divoké pudy mladého národa; ona jen vede jej na cestu dobra, civilisuje něžným svým vlivem, obdařuje jej institucemi solidními a trvalými a tím zakládá jeho moc. Písmo učí, že »ctnost vyvyšuje národ«. (Přisl. 14, 34.) A jinde praví, »že ctnost králů zajišťuje štěstí národů«. (Eccli. 10.)

Všemohoucí vliv a neodolatelná působivost ctnosti na blaho států jsou tak zřejmé, že mudrcové pohanští o překot zaznamenávají blahodárné toho výsledky. »Ctnost,« učí Plato, »plodí bohatství, tak jako působí i všechna ostatní dobra, veřejná i soukromá« (Apol.

Socr.) »Republika šťastná,« poznamenává dále, »jest obyčejně jen ta, jejíž úředníci jsou vyučeni známosti pravého Boha a pravého dobra; poněvadž nevědomost o pravém Bohu a o pravém dobru jest v každé obci pramenem a původem nesčetných neštěstí veřejných i soukromých . . . Nic není užitečnějšího ve věcech lidských, nežli ctnost, spravedlnost, zbožnost.« (Republ. I. VII. — Zákony, kn. II.) — Cicero stanoví, že ctnost byla první příčinou moci římské: »Jsouce za Španěly počtem, za Gally silou, za Karthaginskými chytrostí, za Řeky uměním, převýšili jsme je všechny zbožností, náboženstvím a moudrostí.« (Orat. de Arusp.)

Ptejme se spisovatelů moderních, není téměř žádného, který by nekladl důrazu na úlohu ctnosti v povznesení neb udržování států. Autor »Ducha zákonů« vidí v ní záruku trvání republikánských států. (Montesquieu, *Esprit des lois*.) — Autor »Zákonodárství prvotního« nevidí pokroku ani civilisace pro societu leč v rozvoji mravní pravdy a v pěstování ctnosti. (De Bonald, *Legislation primitive*, t. I. ch. 8. *De la Société et de ses progrès*.) V ní shledává příčinu velikosti říší. — Kdož nezná výtečné kapitoly »Večerů petrohradských«, věnované důkazu o vlivu ctnosti a časných odměnách, které jí uděluje Bůh? (De Maistre, *Soirées des Saint-Petersbourg*, t. I.) — »Říše Peršanů,« poznamenává ve svých »Dílech filosofických« učený prelát, »byla za dnů svého vzrůstu říší ctností . . . Ze všech říší nejdéle trvaly ty, v nichž nejdéle panovala ctnost.« (Mgr. Delalle, *Oeuvres philosoph.* t. III. I. partie p. 32. 33.) — »Otevřete listy dějin,« píše slavný publicista, »přehlížejte všechny národy země, jeden za druhým, ptejte se všech vlád v nekonečné různosti jejich forem, všech pokolení lidských, buď kleslých, nebo na vrcholu jejich slávy; obdržíte jedinou odpověď, že nebylo žádného národa, u něhož nebyla by ctnost měřítkem jeho velikosti.« (Donoso-Cortès, *Oeuvres*, t. II. — *Esquisses* p. 511—512.)

Uvažujeme-li jen trochu dějiny antických národů, shledáváme, že ctnosti náboženské a mravní jsou příčinou jejich rozkvětu. Jako lidé, vychovaní ve střízli-

vosti a ve škole ctnosti, se vyvíjejí, sílí a stávají se schopnými vyplnití postavení, ke kterému pro dobro společnosti a náboženství povolá je Bůh; tak jako jim dává různé schopnosti podle různých úřadů, ke kterým je ustanovuje; rovněž tak jest tomu i s národy, které založil Hospodin. »Nejvyšší rozdělil národy,« praví Písmo, »oddělil syny Adamovy, uložil meze lidem.« (V. Mojž. 32, 8.) On jim život dává a je obdařuje vlastnostmi a náklonnostmi ctnostnými v poměru k poslání, jaké jim ustanovil. Tyto vlastnosti, které oni rozvíjejí, tyto náklonnosti ctnostné, které oni pěstují, je přivádějí na vrchol jejich moci. Skoro vždy potom nepravosti opačné ctnostem, kterými vzrostli, způsobují jejich pád: zrovna jakoby moudrost božská chtěla tím ukázati národům, že v sobě samých nosí příčiny své velikosti nebo svého ponížení, a že tyto dvě sobě protivné fase jejich existence jsou jen odměnou nebo trestem jejich chování. —

Judéa upevnila se ctnostmi náboženskými: podrobením se pod zákon Hospodinův, věností k jeho kultu, zbožností, láskou Boží; očím národů ukazuje světlo pravdy; zasvěcuje je v konání velikých povinností a šíří pravou vzdělanost ve světě. Egypt vyznamenává se svým duchem spravedlnosti, mravností svých zákonů. Nadán činností a trpělivostí, dobývá si blahobytu rolnictvím i průmyslem; učí národy vědám praktickým, učí je znáti tajemství dynamická, učí je pěstovati obilí i víno, a vede je tak k účastenství v pokroku, který u něho jest důsledkem jeho chování mravního. Fénicie šíří svou moc mravními ctnostmi: pevností, opatrností, vytrvalostí, které ukazuje ve stycích obchodních i v nebezpečnostech pomořské plavby. Jsouc uprostřed velikých států, potravu dodává královstvím země a přispívá vlastnostmi svými k jich časnému blahu, rozmnožujíc tím zároveň své bohatství. Assyrie používá statečnosti a neohroženosti stavíc budovu své velikosti. Jejím úsilím k obývání způsobilými učiněny rozsáhlé končiny pustin a lesů Asie vnitřní. Její výboje, v nichž rozvíjí heroickou sílu, spojují vespolek rozptýlené národky a oživují prvotní

tradice; zároveň její známosti astronomické, plody trpělivých pozorování, podávají národům vědu nebeských zjevů a rozdělení času.

Persie založila svou říši na střídmosti a spravedlnosti: když spravedlnost řídí její instituce, střídmost tvoří její sílu. Zvítězivši nad nepřátely, reformuje porušené mravy jedněch, ke druhým pak donáší drahocenné poznání dobra i zla, jež sama čerpala ze styku se zajatci hebrejskými; a díky ctnostem, jichžto příklad v první části své existence dávala, činí se užitečnou všem. Panství řecké konsoliduje se láskou k národní neodvislosti, šíří se vroucím vlastenectvím. I tu ctnosti mravní ukazují svůj blahodárný vliv: ony oživují statečnost, živí posvátný zápal pro svobodu, množí lásku ke slávě, o niž nedbá duše oddaná nepravosti. Střízlivost udržuje svobodné Řeky; síla dává jim vítězství; přesné konání povinností činí šťastnými jejich republiky; a pěstování věd a umění, jímž schopnosti se šlechtí, dokonává jejich povýšení na vrchol velikosti. Povznášeli-li Řecko mravní úroveň lidského pokolení svými neustálými styky s národnostmi Asie, Afriky i Evropy, uvádějíc je v známost nejkrásnějších ideálů, nejvznešenější filosofie, přispívá rovněž tak šířením věd a krásných umění k rozvoji intelligentních schopností lidstva. Národ římský, citem náboženským proniknutý, statečností nadšený, donáší s vítěznými zbraněmi svými vzdělanost až do nejodlehlejších končin. Jeho spořádané obyčeje nastupují ve mnohých zemích na místo zvyků barbarských; jeho právnictví zavádí do světa právo spravedlivé.

Tak všecky říše, které postupně povznesly se na zemi, v ctnostech náboženských a mravních našly příčinu své velikosti, a pomocí těchto ctností splnily civilisátorské poslání své.

* * *

Nejen ctnost základem jest každého trvalého povznesení a pravé velikosti; ale víra sama, která ukazuje nám, jak dárce Nejvyšší odměnu pozemskou skýtá dříve neb později ctnostem národů, podati může

výklad různých fází jejich existence. Osvětluje takřka každé vypravování z jejich annálů, vybavuje je z tmy, ve které je ponechala věda, a ukazuje je v pravé podobě. Nechtě před jejím trůnem, s něhož ovládá všechny děje lidské, přecházejí v dlouhé řadě události, z nichž se skládají dějiny lidstva, i nebezpečností, jímž téměř zázrakem unikli národové, i periody blahobytu i doby zkoušek; ona hned otevře knihy zjevení Božího a řekne: Spása přichází od Hospodina, jest odměnou modlitby; pokoj těm, kteří milují a zachovávají zákon svatý. Utrpení posíláno bývá národům jako jednotlivcům, by se jím očistili. (Žalm 3, 8. — 118, 165. — I. Machab. 7, 8.) Národ vzdychá, zdrcen tíží pronásledování; nejšťastnější jeho děti jsou přičteny do řad nepřátel a nuceny k hájení zájmů svých utlačovatelů; četné rodiny, uvrženy v bídu, musí v zemi cizí hledati přístřeší a chléb. A přece národ ten jest spravedlivý; jsou to za doby staré stateční Machabejci; za doby moderní věrní Irové a nešťastné děti Polsky. Jak vysvětliti toto tajemství nespravedlnosti? Řekneme s filosofem fatalistou, že los neúprosný vznáší se nad osudy těchto obětí tyranie? Aneb řekneme s filosofem racionalistou, že jsou to smutné důsledky výboje? To by bylo buď nevysvětliti ničeho, anebo schvalovati nespravedlnost. Jak mnohem více uspokojuje učení Církve! Ona nejprve skýtá útěchu potlačenému a pomoc vyhoštěnému; potom povznášejíc se nad nespravedlnosti a utrpení této země, ukazuje nám, jak členové katolické Polsky, jako první vyhnanci, sdělují se o víru s národnostmi, s nimiž se smísili, a snaží se přitáhnouti Bulharsko i země německé ku středu jednoty křesťanské. Ona nás učí hleděti na děti Irska, rozptýlené po světě, zvláště na pevnině americké, jako na nový národ misijnářský, který podobně jako národ israelský, roznáší víru ke všem národům. K těmto nešťastným synům, kteří pronásledování trpí pro spravedlnost, volá Církev s matkou Makabejskou: »Odvahu, mé dítky, pohleďte k nebi; Bůh jest mocnější než vrahové vaši!« A na konec těší s prorokem: »Milovali jste ctnost a hledali jste Hospodina, nosili jste zákon jeho v srdci svém: protož odvrátí od vás kalich hoř-

kosti a dá jej do ruky těch, kteří ponížili vás; rozlomí pouta otroctví vašeho, a dá vám svobodu slávy.« (Isaiáš 51, 52, *passim*.)

Roste národ šťastný a svobodný na nivách smavých, které omývá Alfeus; jiný rozvíjí se v míru na květnatých březích Taja, užívající ku prospěchu svému oba, ač za různých dob, jeden všech pramenů obchodu a umění, druhý všech plodů bohaté a úrodné půdy. Jaký úsudek pronese víra o těchto národech (řeckém a španělském) a jejich bohatých městech? Přisoudí velikost, k níž se povznegli, pouze jejich úsilí a jejich průmyslovému nadání? Nikoliv, to by znamenalo vypůjčiti si od materialistů jejich úzký rozhled; víra vždy spatřovati bude v tomto štěstí odměnu nějaké ctnosti. Ano, díky světlu, které víra rozlila na svět, jeví se bude pole dějin nikoliv arénou obratné politiky ani zločinné žádostivosti, ale otevřeným závodištem ctnosti, vždy odměňované, ve společnosti jako v rodině, u národů pohanských rovněž tak jako u národů křesťanských. (Sv. Augustin: O městě božím kn. V. kap. 15.)

Jediné učení katolické nás zasvěcuje do pravých příčin vlastností, jež má některý národ, do motivů těch náklonností, které jeví pro tu neb onu ctnost. Ono nám objevuje tajemství institucí a ústav států, a odhaluje nám vzájemný vztah, který existuje mezi ctnostmi národa a jeho institucemi, mezi jeho institucemi a jeho posláním. Má-li jeden národ, jako Egypt, zákony příznivé míru, vryl-li národ druhý v kovové desky zákonodárství válečné, jest to proto, že Bůh zve jeden ku pokoji, kdežto druhý puditi chce na pole válečné, z důvodů, které podává jenom bible a spisovatelé inspirovaní. Je-li obdařen národ jeden institucemi pevnými a trvalými, jichžto působením rozvíjí se obchod a průmysl, kdežto druhý má jen ústavu vojenskou a přechodní; jest to proto, že Pán všeho-míru volá první národ k poslání civilisačnímu, kdežto druhému, jako na př. říši řecké, určuje úkol příležitostný. Přemýšlíme-li o tom jen dost málo, překvapeni jsme vztahem, který existuje mezi institucemi národa a jeho posláním, jak nám je zjevuje Písmo: tak pravdou

jest, že Nejvyšší Ředitel, zde jako jinde, přizpůsobuje prostředky k vytčenému cíli. Totéž poznamenává Bossuet když praví: »Nesmí posuzovati se pouze vyvýšení a pád říší; potřebí také zastaviti se u příčin jejich pokroku. Tentýž Bůh, který souvislost všehomíru učinil, a který sám sebou všemohoucí chtěl, aby pro zachování pořádku části tak velikého celku závisely na sobě navzájem, chtěl také, aby běh věcí lidských měl svůj postup, svou přiměřenost, chci říci, že národové jako lidé mají vlastnosti přiměřené ku povznesení, k němuž ustanoveni byli.« (Discours sur l'histoire universelle, 3. partie ch. 2.) Poznávajíce tedy pomocí katolické víry cíl, k němuž Bůh určuje stát, když jej umísťuje v řadě národů, chápeme, proč jej obdařuje takovými a takovými vlastnostmi, proč dává jednomu moudrost, druhému statečnost, třetímu šlechtnost. Takovým způsobem vysvětlí se vše; nezbude než obdivovati krásnou harmonii, kterou dovedl zaříditi v těle sociálním zrovna tak jako v těle lidském.

Jest i jiné tajemství, jež filosofie bez dostatečného výkladu nechává, postup na trůnu. Pohlédneme-li na dějiny rodů královských, pozorujeme rodiny, jako panovníků assyrských, sedící na trůnu po dlouhou řadu generací po otci syn, kdežto jiné, jako králů perských, sotva se na něm usadily, již je palácové revoluce s něho svrhují. Některá království, jako Egypt, skýtají divadlo častých vpádů cizích, z nichž každý usazuje na trůn panovníka, s něhož následující vpád jej svrhuje. Jiné končiny, jako Italie, mění formy své vlády, monarchickou mocí nahrazují svou ústavu republikánskou, jejíž konec označen jest nesčetnými převraty a vždy zavražděním tyрана. Co vidí v těchto změnách moderní filosofie? Osud rodiny, výsledek revoluce, často dílo vášnivých intrik aneb pouze věc vkusu. Vidí faktum; učení katolické stoupá zpět ku příčinám. Podporováno božskou inspirací svatých knih, shledává nejprve v tomto různém postupu svrchovanou vůli Toho, jenž řídí všecko k nejvyššímu dobru svých tvorův. Dle něho trvá-li jedna rodina při vládě, jako v Assyrii, jest to proto, že má všechny válečné ctnosti potřebné k úloze dobyvatelů, k níž jest povolána.

Vládne-li jediná dynastie v Judsku, jest to proto, že jest to královská dynastie Judova, ustanovená pro zbožnost svých zakladatelův a ctnost části svých členů k tomu, by zrodila světu božského Krále. Následuje-li jeden rod po druhém, jako Dariův, jest to proto, že kloniti se bude k Židům přirozenou náklonností svou, svými přátelskými svazky, a že Pán, který prostředky lidské obrací obyčejně k božským svým cílům, použije ho v zájmu národa vyvoleného. Když v ústavě národa forma monarchická nahraňuje formu republikánskou, jest to proto, že po vládě demokratické, příznivé soupeření i patriotismu, kterých vyžadovaly mnohé věky výbojů, potřeba bylo ruky pevné, která by zabránila, by stát neklesl v propast občanských rozbrojů. (Sallustius, 1. Ep. ad Cæs. c. 12.) Když později panovníci jenom zle činí, a když moc zvrhuje se v tyranii, Církev, uznávajíc v nich biče Boží, spravedlivě mstitelé zločinů, rovněž tak ohavných, jako jejich despotismus, doporučí podrobení se; potom když učinili místo panovníkům křesťanským, kteří znovuzřídili vládu ctnosti, praví Církev ústy svého Apoštola: »Zde počíná království Kristovo.«

IV.

Poslání říší pro Krista a pro Církev.

„Omnia instaurare in Christo.“
Efes. 1, 10.

Svět i říše pro Krista a Církev stvořeny jsou. Bůh stvořil všecko pro svou slávu, to jest, pro svého Syna. Bůh, pravili jsme, založil říše. Za jakým účelem je založil? Snad jen proto, by nahromadily trochu toho trpytivého prachu, ježž uvykli jsme nazývati národním bohatstvím, a ježž vítr protivenství ve svém víru snadno odnese? Snad jediné proto, by si opatřily výhody hmotného blahobytu, z něhož plyne to, co se nazývá štěstím státu? Nikoliv, odpovídáme se sv. Tomášem Aq. (De reg. princip. lib. II. c. 14.), takový cíl byl by nehodným society i jejího původce. Bůh ne-

stvořil pokolení lidské pro statky a rozkoš. Dal mu ovšem bohatství jako podporu, blahobyt jako mocný prostředek činnosti, ale zve je ku vznešenějším cílům, které více odpovídají vlastnostem mravním, smyslu pro krásno a pudu po dobru, jimiž obdařil přirozenost lidskou. Poznání pravdy a konání ctností, toť jest podle Apoštola národův účelem každé society. (I. Tim. 2.)

Založil Hospodin říše proto, by se ozářily slávou výbojů, by se staly mocnými na zemi rozsahem svého panství? Nikoliv, odpovídáme zase, v tom nezáleží úkol lidstva: výboj jest jenom prostředkem, sláva věcí vedlejší, která obracet se má k Nejvyššímu, jemuž jedinému přináleží všecka čest. (I. Tim. 1, 17.) Věřiti, že societa jest povolána k panování, znamená, ukládati jí cíl, jehož nemohla by dosíci: neboť panování jedné části údů předpokládá podrobenost druhých. Všecky tyto předpoklady jsou nesprávnými, poněvadž neoznačují lidstvu zde na zemi jiného středu, leč je samo. Nuže, Bůh nemohl stvořiti člověka pro člověka. Poněvadž jest vyvýšeností své božské přirozenosti, bytostí neskončeně lásky hodnou, miluje sebe neskončeně více než všecko, co jest mimo Něj, a důsledně sebe hledá v dílech svých mnohem více, než každého tvora. Jsa nejdokonalejší příčinou účinnou, jest z téhož důvodu i nejdokonalejší příčinou konečnou. Nemohl tedy stanovit si při zakládání říši, rovněž tak jako při stvoření světa, jiného cíle než slávu svou; neboť kdyby měl v úmyslu více slávu tvora než svou, byl by jej nad sebe povýšil, a nebyl by jednal s moudrostí neskončenou. Toť v pravdě, čemu nás učí Duch sv., když tvrdí hlasem Mudrce, že Bůh pro sebe stvořil veškerenstvo existujících věcí (Přisl. 16, 4.), když vyžívá hlasem Proroka královského národy a lidstvo, by chválili a vyvýšovali jméno Nejvyššího (Žalm 116.), a když ústy Apoštolovými nutí nás, abychom všecko činili ke slávě Pána. (Kolos. 3, 17.)

Bůh tedy všecko stvořil ke své slávě. Ale což jest slávou Otcovou, zdali ne Syn, ježž Duch sv. nazývá v Písmech bleskem světla věčného (Moudr. 7, 26.), a veliký Apoštol odleskem slávy Boží (Žid. 1, 3.), poněvadž jsa Slovem, výrazem poznání Boha, jest

i jeho zjevením? Neboť, dle sv. Tomáše, v poznání vlastností Božích záleží sláva Boží. *Cognitio divinae bonitatis dicitur gloria*. Kdož ostatně měl více zjeviti světu nebeskou slávu než Syn svým vtělením? Ona září při jeho narození tak, že andělé zpívají: „Sláva na výsostech Bohu“; ona se vznáší s tributem úcty, jež Bůh-člověk vysílá před trůn Věčného; ona prokmitá z nespočetných zázraků, jež On konal, jak sám řekl, aby oslavil svého nebeského Otce; ona se šíří poznáváním neskončené velikosti pravého Boha, na něhož země, modloslužbě oddaná, téměř zapomněla; tato sláva Otcova se navždy zachovává božskou láskou, kterou Syn přišel rozlítit v srdcích, i úctou klanění, kterou budoucně bude vzdávána Nejvyššímu. Tak, buď že uvažujeme Syna Božího jako výraz božské slávy, buď že hledíme naň, jak zjevuje v nejvyšším stupni tuto slávu na zemi, vždy jest nám uzavíratí, že vše, co existuje, učiněno bylo pro Syna milovaného, předmět zalíbení a lásky otcovské. Pro něho, praví prorok, že v den věčnosti, kdy Otec jeho jej zplodil, utvořil dědictví národův a vládařství jeho hranicemi učinil končiny země. (Žalm 2, 7. 8.) Všickni tvorové učiněni jsou k jeho službě, a říše jsou k tomu ustanoveny, aby připravovaly jeho příchod a jeho triumf, aby vyvýšovaly jeho slávu. Jsou k tomu povolány, by udržovaly, chránily jeho Církev, která přináší všem národům až do končin země zvěst o jeho příchodu, známost jeho jména, plnění zákona, jehož konec jest Kristus (Řím. 10, 4.); která šíří jeho království, království jeho mravouky a jeho kultu zde na zemi. Který plán moudřejší, velebnější, volá sv. Učitel, může býti ku povznesení toho, co existuje, na nejvyšší bod dokonalosti? (Sv. Tomáš Aq., *Opuscula*, cap. 60.) Tím způsobem bytosti jsou stvořeny pro člověčenstvo, a člověčenstvo pro Syna Božího, který je zase spojuje s Bohem. V tomto cíli vznešeném mají říše důvod svého trvání: neboť v plánu moudrosti věčné, která nic nekoná bez účelu, a to bez účelu sebe důstojného, musí národové s veškerým tvorstvem důvod svého trvání míti.

Počátek a konec všech věcí, (Zjev. 1, 8.) Kristus,

ježž Hospodin podle Apoštola ustanovil Dědicem světa, a skrze něhož stvořeny jsou všechny věci (Kolos. 1, 16.), jeví se býti středem, k němuž gravitují všechny bytosti, ustanoveným cílem života lidí zrovna tak jako existence národů. Kristus: toť nejvyšší cíl, ježž Bůh označil lidstvu. Před vykoupením jako po vykoupení Bůh všechno učinil pro svého Krista; tuť celé tajemství poslání daného říším. Dějiny, rceme se slavným řeholníkem, jsou velikým dramatem, jehož hrdinou jest Kristus, a jehož zakončením jest triumf Církve po tisícerych bojích. Křesťanu jest objevení se Vtěleného Slova kulminačním bodem annálů lidstva; on dělí celou dobu dějin ve dva díly: před Kristem, po Kristu. Pohlíží-li, postaviv se u paty kříže na hoře svaté, do dálky v dějiny lidstva, nemají tyto pro něho žádného tajemství. Oko jeho obsáhne celou periodu pěti tisíc sto devadesáti devíti let, která jest mezi stvořením a a mezi narozením Messiáše (Dom Guéranger, *Du Naturalisme dans l'histoire*): převraty, hnutí různých plemen, postup říší, toť cesta ražená průchodem Bohačlověka a jeho poslancův. Upírá-li zraky své na staletí, která následují po smrti Bohočlověka, vše co vidí, plní se ve prospěch Církve a jejích dítek; neboť zlo i dobro obrací se v její prospěch; Církev vítězí v pronásledování zrovna tak, jak ve slávě. Vzrůst, krise, převraty stejně přispívají k věčnému plánu Božimu, kterým jest oslava jeho Syna v člověčenstvu, oslava jeho v mystickém těle jeho, kterýmž jest Církev. Dalek jsa toho, by spatřoval v řetěze události lidských pokrok neustálý, zdokonalování stále stoupající, křesťan připisuje jejich vzrůstající neb klesající proudění jedidému cíli: spáse lidstva skrze Messiáše. Jeho filosofie dějin jest v jeho víře. Pro něho Kristus, jenž přijíti má, jako Kristus, jenž přišel, jest králem světa. Jenž přijíti má, jest jeho králem, poněvadž lidstvo po pádu žije jen z jeho očekávání a v něm; poněvadž všechny říše slouží ku připravení jeho příchodu a jeho království, k zachování království, kdež sestoupiti má, i lidu, z něhož vyjíti má. Jenž přišel, jest králem světa, poněvadž dána jest mu všeliká moc na nebi i na zemi; poněvadž ji vykoupil, poněvadž jí dává život

pravdou evangelia i svátostmi; a konečně, poněvadž v den poslední přijde soudit všech pokolení, požádat účtu od jedněch, jakým způsobem přispívali k jeho příchodu, zkoumat u druhých jejich podrobení se jeho církvi, Bohem nadšené, by je vedla ke ctnosti, by je vedla k jejich posvěcení.

Věkové všickni hlásají, že svět i říše pro Krista stvořeny byly. Toto učení může se snad zdáti novým na konci století materialismu a bezbožectví; ale ono bylo vírou národa židovského, jenž, jak svědčí jeho historikové, považoval za pravdu nepopíratelnou, že svět stvořen byl pro Messiáše a království všecka ku připravování jeho slávy (cf. Galatin, I. VII. De Arcanis, cap. 2 et 4.). Zdaž nehlásali totéž proroci? Daniel uniknuv z rozkošnického dvora králů babylonských, ubíral se na osamělé břehy veliké řeky, aby v tichosti naslouchal ohlasu věcí lidských. Co slyšel z dálky? Řízení se říší! Viděl, jak následují jedna za druhou a připravují příchod Messiáše, jakož i jeho království, Církve, která má se usaditi pevně na jejich zříceninách až do konce časů. (Daniel 7 a 8.)

Víra tato byla rovněž tak vírou národů křesťanských. Apoštol národů tak zřejmě učil; uvádíme místo z jeho listu ke Kolossenským, že Bůh všecko učinil pro svého Krista, »neboť pro něho stvořeny jsou všechny věci, na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné, buďto trůnové neb panstva, buďto knížectva neb mocnosti.« (1, 16.)

Tak stalo se učení toto společným všem Otcům církevním. Ve smyslu tomto: o panování Syna a odvislosti tvorů, vykládali sv. Athanáš a sv. Řehoř Nazíanský onen text Písem, kde řečeno jest o Moudrosti věčné: »Hospodin vládl mnou na počátku cest svých, prvé než byl co učinil od počátku. Od věčnosti zřízena jsem, prvé než země učiněna byla. Ještě nebylo propasti, a já již počata byla. Ještě hory u veliké tíži nestály, před pahrbky já jsem se zrodila. Když připravoval nebesa, byla jsem tu; když jistým právem a okolkem ohražoval propasti: když povětrí upevňoval svrchu, a odvažoval studnice vod: když odvažoval základy země, s ním jsem byla všecko pořá-

dajíc; a rozkoš má jest býti se syny lidskými.« (Přísl. 8, 22.—31.) Ano, tak syn Boží sám si připravoval příbytek, v němž přebývat měl, utvářel ty hory, na něž by se posadil, až bude učiti lidi; ty oblaky, jejichžto hlas by jej prohlásil za milého Syna Otcova; tak rozšiřoval to moře, po němž později choditi měl, by zachránil před utonutím smrtelníky; a tak ráčil všecko zřizovati vzhledem ke svému božskému poslání zde na zemi. On tvořil, on okrašloval zemi, poněvadž rozkoší jeho mělo býti přebývání se syny lidskými. Podivuhodný účel, vznešený cíl, jež oslavuje v nábožných svých básních Synesius, biskup z Ptolomaidy: »Ty's to, jenž jsi stvořil svět,« volá v jednom zpěvu na počest Slova, »ty's Spasitelem lidí; pro tebe slunce, věčné zřídlo dne, s velebou stoupá na voze svém; pro tebe hvězda noční stříbrným kruhem zahání temnoty; pro tebe zrají plody, pro tebe pasou se stáda. Ano, pro tebe všechny sféry, jež neznají sestárnutí, krouží neumdlévajícím pohybem svým.« (Synesius, básník IV. století, Hymnus 4. a 5.)

Ve smyslu svrchovaného panství Kristova a obecně poddanosti bytostí všech vykládají sv. Jeronym a sv. Augustin tento veršik Genese: Na počátku, totiž v Synu, stvořil Bůh nebe a zemi. »Všecka ekonomie viditelného světa od stvoření,« praví sv. Jeronym, »odnáší se ku příchodu Ježíše Krista na zem. Kříž toť střed, v němž všecko se sbíhá, toť vrchol světových dějin.« (Epist. ad Eustochium.) »V Pánu našem Ježíši Kristu,« píše v tomtéž smyslu sv. Ambrož, »všecko jest obsaženo, nebesa i země, věci viditelné i neviditelné. On jest přede vším, a vše jest uzavřeno v něm.« (Svatý Ambrož citován v díle *Christianisme démontré*, par Chadenède.) »Nechť Plato,« volá Origines, »mluvě o Bohu, praví: Král všehomíra kráčí obklopen všemi bytostmi, svět jest jeho dílem, svět celičký jest jenom pro něho! Naši proroci jsou plni těchto vznešených myšlenek. Dle Origena svět existuje pro toho, jenž jej stvořil, to jest pro Slovo, gravituje ke Slovu, kteréž jest jeho středem.« (Origines Contra Celsum.)

Biskup hipponský tak byl proniknut myšlenkou, že Prozřetelnost božská řídila směrem k Messiáši a

k Církvi osudy národů, že v *Městě Božím* napsal tuto obdivuhodnou stránku: »Pozorujte tohoto Boha jediného a všemohoucího, původce a stvořitele všech duší i všech těl, pramen blaženosti pro každého, kdo hledá své štěstí nikoliv v marných věcech, ale v pravém dobru; který učinil člověka tvorem rozumným, sestávajícím z těla a z duše, a který i po jeho hříchu nenechal ho ani bez trestu ani bez milosrdenství, který dal dobrým i zlým bytí jako nerostům, život vegetativní jako rostlinám, život sensitivní jako zvířatům, život intelektuální jako andělům; toho Boha, princip všeho řádu, veškeré krásy, všeho pořádku, jenž dává všemu počet, váhu i míru, z něhož vyplývá všechna přírodní plodnost jakéhokoliv druhu a řádu: semena forem, formy semen, pohyb semen i tvarů; toho Boha, který stvořil tělo s jeho krásou, jeho silou, jeho plodností, s uspořádáním jeho orgánův a blahodárným souhlasem jeho prvků; který dal duši animální paměť, smysl a žádost, a duši rozumné myšlenku, intelligenci a vůli: toho Boha, který nenechal ni jedno ze svých děl, neřku nebe a zemi, neřku anděly a lidi, ale nejmenší ústrojence a nejnížší živočichy, pírkó ptáka, nejmenší kvítek polní, lístek stromový bez zřízení souladu částí, harmonie a míru; ptám se, je-li uvěřitelné, by tento Bůh strpěl, aby říše pozemské, jejich panování a jejich podrobení neřídily se dle zákonů Prozřetelnosti jeho?« (Sv. Augustin: O městě Božím I. kn. V. kap. 11.)

Jaké asi byly tyto zákony a jaký směr Prozřetelnost tato vtiskovala říším? Sv. učitel stanoví je ve svém díle: Očistiti národ židovský zkouškou, poněvadž on měl pravou viru; trestati nepřátele jeho Hospodina; obnoviti národ tento, by vyplnil svůj božský úkol, připravit cestu ku hlásání Evangelia, toť vznešené poslání dané říším. Netřeba se potom diviti, že školy věků křesťanských vyznávaly se Suarezem traditionalní učení toto: všechny události dějinné byly řízeny vzhledem k Ježíši Kristu a jeho Církvi (Suarez Tract. de Incarn.), a že učitelové vyslovovali větu tuto: kdyby Kristus nebyl měl se vtělití a na zem sestoupiti, svět nebýval by nikdy byl stvořen.

Za těchto dob probuzení víry naše školy a naše učitelské stolice katolické znovu hlásají toto vznešené učení církevních učitelů. Slavný jeden professor vyslovil je takto: »Jest nemožno dospěti k dokonalému ocenění věcí lidských, nepočítáme-li s jejich niterným spojením s principem božským, který je řídí. Bůh uložil národům poslání vzhledem ke svému Kristu; vyjmeme-li tento božský středobod ze středu dějin, rozběhnou se nám, běříme jim jejich tmel a jejich pojítko. Bez očekávání a bez objevení se Krista stanou se dějiny světa stavbou bez základu a bez klíče, hádankou bez rozluštění, bludištěm bez východu, velikou hromadou zřícenin, fragmentem nedokončeného pomníku, velikou tragédií lidstva bez konce a bez rozuzlení.« (Fr. Schlegel, *Philosophie der Geschichte* II, I. 10.) Povstali kazatelé, by učení toto hlásali nej-
přednějším zástupcům vědy. Jednoho dne, když elita učencův obklopovala kazatelnu Notre-Damskou, hlásal slavný žák sv. Ignáce tuto pravdu: »Po čtyři tisíce let dědictví víry ve Vykupitele bylo podáváno: rodina je přijímala od svých původců jako odkaz očekávání a naděje. Synové israelští věřili, že nedojdou spásy, leč ve jménu zaslíbeného Vykupitele. A kolem nich celý svět, jímž tolik otřesův a bouří zmitá bez ustání, v pravdě pracuje jenom, aby zrodil svého Spasitele: tradice, ano i bludy a mythy antického Orientu stále zachovávají a udržují budou tajemné toto očekávání, ono vždy puditi bude, bez jeho vědomí, svět pohanský, by směřoval k naplnění úradků Božích.« (Ravignan, *Conférences*, t. II. 27. conf. p. 219.) Jiného dne mládež dychtivá zbožného hnutí myslí i vědění, tlačila se kolem téže kazatelny; slavný syn sv. Dominika vypustil z výmluvných úst svých tuto druhou pravdu: »Žádný z věků lidských nemá práva stěžovati si, že pomoc nebes mu byla odepřena. Pomoc tato odpovídala pravidelnému rozvoji lidstva; napomáhala k jeho vzrůstu, ponechávajíc mu patřičnou část jeho činnosti, aby dílo křesťanství stalo se společným dílem Boha i člověka, a aby každé století, dítko času a dítko věčnosti, doneslo živý svůj kámen ke stavbě, jejíž základem měl býti Kristus i její korunou. Nebylo

to samo nebe, které zrodilo Spasitele, byl kojen v lůně světa, právě tak jako skryt byl v klínu Božím; a právě proto volal prorok, aby uspišil jeho příchod: Rosu dejte nebesa s hůry, a oblakové dštěte spravedlivého: otevři se země a vypuť Spasitele. (Isai. 45, 8.) Toto nadšení prorocké vypovídá celé tajemství. Bůh i člověk, čas i věčnost, země i nebe, pracovali o vtělení Syna Božího.« (Lacordaire, Conférences, t. IV. 70. Conf. p. 499.)

Tato paměťhodná slova dvou řečníků našla ve světě křesťanském přijetí sympatické; učený prelát, hlásaje evangelium svému lidu, prohlásil, že »pád a vykoupení jsou dvě slova, která vykládají a zahrnují v sobě dějiny lidského pokolení« (Mgr. de Salinis, Conférences prêchées à la cathédrale d'Amiens, 3. conf.). Znameníť spisovatel načrtl tyto řádky: »Ježíš Kristus jest klíčem dějin starého světa, on jediný vysvětluje fakta, která v nich převládají« (V. De-champs, Le Christ et les Antichrists, ch. 2. art. 2.), a výtečný publicista napsal: »Ten, jenž přijíti má, jest koncem řádu božského i řádu lidského, jemuž klaní se i sbory národův i kůry andělův, alfa i omega stvoření.« (Oeuvres de Donoso-Cortès, Essai sur le Catholicisme, liv. III. p. 457.) Tyto křesťanské hlasy dozněly až na břehy pevniny americké a vzbudily ozvěnu Nového Světa: »Sláva Boží v Ježíši Kristu, toť jest skutečný cíl všeho stvoření.« (Brownson, Revue Améric. čl. Křesťanství anebo pohanství.)

Ještě i v novější době táž pravda zaznívala s kazatelný Notre-Damské: »Jest konečně,« pravil P. Félix, »jedna věc, kterou vtělené Slovo osvěcuje zářivou svou tváří: jsou to dějiny lidstva. Dějin před Kristem nepochopíme, leč skrze něho; nemají smyslu, leč když sbíhají se celé k němu, nemají světla, leč odlesk, který vyzařuje z něho. Bez něho čím jest postup národův v člověčenstvu? Shlukem národů, kteří se potloukají prostorem i časem, hlubokou nocí, po cestách bez východu. Vytvořili jste v tomto století, plodném na vynálezy, filosofie dějin, pokusili jste se pod tituly a jmény nejokázalejšími, ukázati nám hluboký vztah všech pochodův a všech protipochodův

lidstva. Ve všech těchto teoriích zapomněli jste jen na jednu věc, na věc, která vysvětluje všechno, na Krista, který jest dnes, který byl včera a který bude po všechny věky příčinou dějin a božským motorem lidstva.« (P. Félix, Conférences de 1863; o Vtělení) Toto místo potvrzuje úplně thesi naši.

* * *

Vznešená úloha řídí záležitosti v připravování nebo šíření království Kristova. Když konečným cílem stvoření jest Syn Boží, veliká a tajemná postava Kristova musí se tu objevovati od počátku, a nepřetržitým postupem živoucích symbolů zářiti bude v každém věku a ovládati bude všechny veliké postavy starověku. Jeho genealogie předstihovati bude rodokmeny nejstarší; kdežto rodokmeny heroů ztrácejí se v noci časů, jemu stoupati bude po jistých stupních během věkův až k prvnímu člověku, který vyšel z ruky Tvůrce. Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. (Luk. 3, 38.) Čítati bude mezi své předky osobnosti nejslavnější a všechny budou představovati svou existenci aneb svými hodnotami některou jeho moc, některou z jeho vznešených funkcí. Adam ve stavu nevinnosti představovati bude jeho dokonalost. Adamus primus, qui est forma futuri. (Řím. 5, 14.) Abel jeho nevýslovnou tichost a jeho oběť. V rysech Noe spatříme jej stavícího a řídícího lodičku Církve, a když v Melchisedechově oběti chleba a vína bude předznačeno ustanovení Eucharistie budoucím Veleknězem Nejvyššího, budeme jej sledovati ve stopách Isákových až na horu svatou Kalvarii. Potom ve slávě Josefa, zachovatele Egypta, budeme spatřovati triumf Špasitele světa a jeho slavné panování. Kristus byl od počátku od Otce svého ustanoven králem světa, bude jeho Vykupitelem a jméno Messiáše zavzní v Edenu jako záruka naděje po pádu. Patriarchové s Henochem vzývati jej budou a v něm dojdou ospravedlnění. Spravedliví, po příkladu Abrahamově, toužiti budou, aby spatřili den jeho narození, a pozdravovati jej budou z dálky radostí se třesouce. Proroci budou

poctění povoláním ku hlásání zázraků jeho života. vypravovati budou o dobrovolném jeho ponížení a jeho velikosti, oslavovati budou jeho vítězství.

Brzo vyvolen jest mezi národy jeden národ, aby lépe připravoval příchod Messiášův, aby lépe šířil jeho známost na zemi. Čekati věrně tohoto Seslaného s nebe: toť náboženství, toť celý kult, toť celá existence lidu židovského. Učení, obřady, oběti, pohromy, štěstí, heroové, zákonodárci i velekněží: vše u národa tohoto jest obrazným a mluví o tajemném Obnoviteli budoucnosti. *Omnia in figuris contingebant illis* (I. Cor. 10, 11.) Maje jediné pravé učení, jediné účinné oběti, jediné pravý kult a jediné svaté kněžství, má národ židovský jediný pravou Církev.*) Jeho kněží jsou jejími sluhy, jeho poddaní jejími údy. Také Král všeho-míra řídí vše v jeho prospěch. Jeho dějiny jsou plny zázraků, moře otvírá se před množstvím jeho dítek, řeka zastavuje své proudy, by mu skytla přechod, andělé bojují v čele jeho bojovníkův, hvězda denní zastavuje se, by ozářila jeho vítězství, poslové Boží uvádějí jej do úrodné končiny, která byla zaslíbena jeho otcům. Za hromobití a blesku dává mu Nebe svůj zákon, a toho zákona konec, praví sv. Pavel, jest Kristus (Řím 10, 4.), z ruky Hospodinovy přijímá své panovníky, kteří jej vésti mají k jeho božskému určení.

Vidíte tu loď, která pluje sama po moři? Náhle jest obklopena mnohými mocnými koráby, dorážejí na ni se všech stran, honí ji na sever, na jih a zdá se, že musí ji rozdrtití hroznou srážkou. Ztrácí se skutečně v hrozném víru. Ale po bouři objevuje se zas uprostřed trosek lodí ostatních, neboť jest ne-zničitelnou. Tak velicí národové namáhali se zničiti Israele, útočili naň zuřivě, vláčeli jej ukrutně do zajetí, spojili své síly, by potopili jeho loď. Ale když bouře byla rozptýlena, Israel objevil se zase sám, z ostatních národů zůstaly jen rozptýlené trosky. Proč tento ná-

*) Tuto myšlenku, že v národě židovském byla pravá Církev Boží před příchodem Kristovým, vyslovuje sv. Epifanius (*Contra haeres.* I. 5.)

rod tak slabý, bez pomoci u porovnání s ohromnými a šťastnými státy, které jej obkličují, odolává všem nárazům, propluje každým úskalím, a vrací se vítězně do svých přístavů, když se již mysli, že mu stanovené zahynouti smutně na březích nehostinných? Ach, to jest proto, že národ tento nosí v lůně svém Spasitele člověčenstva, a že obdržel zabezpečení svého trvání. Hospodin řekl jeho předkům: »Rozmnožím potomstvo vaše jako hvězdy na nebi a jako písek mořský, a všickni národové budou požehnáni v Tom, jenž z něho vyjde.« (I. Mojž. 22, 17. 18—28, 13. 14). Toto potomstvo jest královský kmen, z něhož má vyjítí Král nebeský, Kníže pokoje, jest pokolení kněžské, jemuž uloženo obětovati Hospodinu úctu tvorstva (II. Mojž. 19. 16.), jest národem, jehož ochraně svěřeny pravdy věčné, jeho posláním jest osvěcovati svět; jest Církvi Boží, kteréž uloženo zvěstovati všude božského Vykupitele, jediný pramen milosti, zásluh i odpuštění, prostředníka mezi nebem a zemí. Hle, proč navštěvovati bude všecka pobřeží a bydleti bude uprostřed všech národův; ať zajatým neb vítězem, smíšen bude se všemi národy, aby sdílel se všemi slova života a zaslíbení spásy. Toto poslání božské trvati bude až po ten čas, kdy země zúrodněná nebeskou rosou, bychom mluvili slovy Proroka, vydá plod svůj (Žalm 66, 6.). Potom dům Israelský, který odepře uznati svého Vykupitele, nebude mítí žádného důvodu pro své trvání a zmizí ze řady národův.

Kolem tohoto národa, posla pravdy, hýbají se ostatní národové. Jaké uložilo Prozřetelnost poslání mocným těmto státům? Abychom je pochopili, potřebí pozorovati je v jejich poměru k tomu, jež Hospodin si vyvolil, jež řídí a chrání způsobem zcela zvláštním. »Dějiny staré, pravý soudný spisovatel, podobají se velikému obrazu, na němž činnost jedné každé z různých osobností více neb méně patrnou by byla i zjevnou jejich větší neb menší důležitost, kterýž obraz však zůstával by vždy z větší části nevysvětlitelnou hádankou, kdyby pozorovatel neobracel pozornosti své ke středu obrazu na postavu klidnou a prostou, jako by zcela v sebe pohříženou, ale se zrakem

k nebi obráceným; tu brzy shledá se, že k této postavě směřují všechny osoby ostatní a že ona jest uzlem obecné činnosti, kterouž obraz představuje. Tato postava jest národ Boží, osoby druhé jsou národové ostatní.« (Freudenfeld, *Tableau de l'histoire de l'univers*, 1. partie: *Le peuple de Dieu et les autres peuples*, p. 72.) Jeden po druhém vzbuzoval Bůh, aby přispívali k potřebám národu missionářského a kněžského národům jest uloženo, by sloužili Messiáši, sloužice královskému pokolení jeho předkův, a Církvi židovské, která jej zobrazuje a ohlašuje. Objevují se právě v čas, kdy zdá se, že existenci jejich vyžaduje doba jim vyměřená. »Když Nejvyšší, praví Písmo, rozděloval národy: když odděloval syny Adamovy, uložil; meze lidem vedle počtu synův israelských.« (V. Mojž. 23, 7.)

Egypt, maje půdu úrodnou, jsa vycvičen v uměních užitečných, jest vyvolen, aby byl živitelem domu Jakubova, budoucího strážce nadějí lidstva, jest mu uloženo, aby vychovával tento nový národ, aby jej učil v jeho dětství, aby jej zasvětil v umění a vědu a tak aby mu poskytl základy trvání a velikosti, poněvadž s národem tímto vytvoří se Církev jako viditelná společnost na zemi. Proto Mojžíš z vděčnosti zakazuje v ohavnosti míti Egypťana (V. Mojž. 23, 7.) Fenicie, která mořským obchodem svým ve všech přístavech hledá bohatství země, a v rozsáhlých skladech svých hromadí nejlepší produkty Asie, Afriky i Evropy, jest ustanovena, by opatřila národu vyvolenému důležité předměty, kterých mu neskýtala půda judská, by vodila a chránila na moři malé loďstvo Davidovo a Šalomounovo (III. Král. 10, 22.); jest ustanovena k tomu, by na korábech svých do čtyř stran světových rozvážela národ, který jest hlasatelem Messiáše. Jest také k tomu ustanovena, by přispívala k udržování a k lesku židovského kultu, který svými oběťmi zachovává zřejmý symbol budoucí oběti Kristovy. Mimo to jest jí Prozřetelností uložena stavba chrámu, tak jako později, skrze Persii, uloženo jí napomáhati k jeho znovuzřízení. Tímto také dílem pracuje pro slávu Krista a jeho Církve, jejichžto dvojíni

obrazem jest chrám jerusalemský. Údělem Assyrie jest moc; síla, neohroženost rozohňuje její bojovníky. Podobně jako otec, který trestá své dítky, by je obrátil ku konání povinností, by je pokáral za jejich chyby, tak Bůh pošle vojska Assurova, by ztrestal království israelské i judské, by potrestal první, a druhé aby učinil přímostí a čistotou mravů způsobilejším k uchování svatého pokladu zjevení, hodnějším zrození Messiáše. Neboť jenom ku trestání obdrželi moc Chaldejští (Habakuk 1.). Assur metla prchlivosti Hospodinovy jest (Is. 10, 5.). Naproti tomu Persie obdržela vzhledem k Judsku posláni zcela pokojné. Použije autority, kterou skýtá jí rozsáhlá moc, aby zase uvedla do příbytků jejich rozptýlené syny israelské a judské, aby sňala potupu zajetí s Církve Boží, by ji opět posadila na trůn sionský, na horu svatou, odkudž ovládá svět. Jí také ukládá Hospodin znovu postavení chrámu, v němž učiti bude jeho Syn, i svatého města, jež bude jevištěm božského dramatu Vykoupení. (I. Esdr. 1, 3; 6, 7.) Panovníci perští k dílu tomuto poklady své dají náčelníkům židů. (I. Esdr. 6, 8.) Také Řecka nebylo zapomenuto s úkolem vzneseným od Krále nebes i země ve prospěch jeho lidu i Krista jeho: také jemu stanovena úloha od Prozřetelnosti. Vzdělanost hellénská připravuje končiny Východu i Západu pro vzdělanost křesťanskou, hrdinové Cethimští svou ochranou i svými výsadami zahrnují vyvolený národ Hospodinův. Panství řecké šířiti bude všude božská Písma, přeložená do jazyka Ptolemeů, a s nimi sladké naděje ve Vykupitele; později výmluvnost řecká svými arcidíly poskytne obráncům vznikajícího křesťanství různé vzory. Že národ římský, povahou udatný a velkomyslný, výbojem podrobí zemi svému panství, stane se proto, že obdržel posláni soustřediti pokolení lidské ku kázání Evangelia. Ničí-li státy, vyhlazuje-li s povrchu země národy, děje se proto, že mu Všemohoucí uložil vyhlazení národa bohavražedného a ražení cest Apoštolům Ježíše Krista i rozšíření náboženství křesťanského, daného k obrodu světa, až do končin země.

Tak všecky říše, které postupně povstaly na zemi,

naplnily poslání božské. Což tu v pravdě podivného, že příchod Toho, jenž měl obroditi lidstvo, zachovati je před zkázou, pozdvihnouti je z poklesnutí, vrátiti mu jeho vznešenost, jeho úkoly, byl připravován národy? Což tu podivného, že Bůh působil, aby všickni přispívali ku příchodu Toho, jenž je měl spasiti všecky, a že člověčenstvo celé pracovalo o zbudování říše svého Vykupitele? Ale když poslání toto, k němuž propůjčil Hospodin pohanským říším vládu a moc, bylo dokonáno, nelze vypovědět, jak zneužívání této moci a úpadek mravů rychle přivodily jim úpadek sociální; a jak, když poslání svého zneužily, jemu nevěrnými se staly, nejvyšší Pán rychle přivedl na ně pohromy a pád.

Často dotazováno se annálů národů po důvodu existence všech těch říší, které postupně povznesly se kolem Judey: Egypt na jihu, Assyrie na severu, Persie na východě, Řecko a Řím na západě; a letopisové národů zůstali němými. Jenom katolicismus, otvíraje proroky, dovede odpovědět: pro národ židovský, národ vyvolený od Hospodina, aby byl jeho Církví, následovaly tyto říše jedna po druhé. Až do jeho doby bylo otázkou, jaký úkol byl samého národa židovského, toho malého národa, který takorba byl ztracen uprostřed kolossálních těch říší, napadán jedněmi, do zajetí vláčen druhými, a přece vždy žijící a stojící zpřímá na jejich zříceninách. Všichni dějepisci pohanští mluvíce o něm, urážejí jej; Manethon zlehčoval jeho původ. (Josephus Contra Appionem l. I. c. 5.) Tacitus v jednom z těch poblouzení genia, která ukazují nám všecku tu hloubku tmy, v níž vězela civilisace pohanská, vážný Tacitus v tom, co praví o národě tomto, vzbuzuje útrpnost, jak se namáhá býti směšným. (Tacit. Historiae lib. V.) Diodor Sicilský, jediný, který o něm dosti soudně mluví, znetvořil většinu jeho institucí. (Diodor. Sic. lib. XL. fragm. 1.) Žádný nepodal klíče k jeho zmítané existenci; historická věda moderní, když se jí tážáno, odpovídala s vážností, že to nestojí za namáhání, aby se jím obírala; a bezbožný Voltaire, překrucuje dějiny jako vždy, pospíšil si, pohanět jej jako národ.

který přinášel lidské oběti, měl knihy svaté plné absurdností, národ, který neměl ani filosofie, ani morálky, a který byl jedním slovem sebrankou lupičů, otroků nebo buřičů. *) Učení katolické jediné učí znáti v poslání vznešeném národa židovského pro pravdu zjevenou a pro Messiaše i důvod jeho existence, i příčinu jeho změn, tak jako učí znáti v božském poslání ostatních států ve prospěch židovstva, to jest Církve před Ježíšem Kristem, důvod jejich umístění i příčinu jejich velikosti.

* * *

Říše však nejenom že plnily důležité poslání, ať přímo nebo nepřímě, pro příchod a království Kristovo; ale všechny mimo to velikými postavami svých heroů podávají nám imposantní postavu Osvoboditele. Jeho tajemné znaky nalézají se všude, jako symboly jsou v čele všech dogmat, tvoří základ všech náboženství. Povýšen na piedestal universální víry, ukazuje se zrakům celého světa, nad nímž panuje. Není v pohanství národa, který by neměl tradicionelní své postavy Spasitele, není národa, který by neměl svého Messiaše. Jest to Horus, Bůh vtělený, u Egyptanů; Herakles, polobůh, osvoboditel lidstva zobrazeného postavou Promethea, u Řeků; jest to Mithra, prostředník, syn boha Ormuzda, u Peršanů; jest to Višnu, spasitel, druhá osoba trojice indické, u těchto národů; anebo prvorozený, Svatý svatých, u Číňanů; jest to Balder, obnovitel, druhé božství trojice skandinávské; jest to Syn Panny u Gallů. (*Annales de philosophie chrétienne*, tome IV. art. *Tradition des peuples sur la rédemption*, par Schmitt.)

O čem svědčí všechna tato víra v osoby tajemné a symbolické, v jejichž znetvořených tazích snadno

*) Voltaire, *Mélanges*. — Za doby prvního císařství nesmělo vyjít nové vydání děl koryfeů moderní bezbožnosti. Veliký ten muž (Napoleon I.), v jehož rukou spočívaly osudy Francie, řekl zřejmě: „Nepovažuji se za dosti silného, abych vládl národu, který by četl Rousseaua a Voltaira“. A přece měl po ruce million hrdinů, před nimiž trásla se země. (*Ventura, Le pouvoir politique chrétien*, 4. discours, p. 275.)

lze poznati velikou, vznešenou osobu Messiáše, Syna Božího, slíbeného lidstvu? Ukazuje nám, že celé pokolení lidské žilo v očekávání Vykupitele, jehož známost šířilo od věku k věku.

Kristus, mající přijíti, měl své hlasatele v lůně pohanstva. Věstec z Aram (Balám) zvěstuje jej takto s vrcholků Fogorských: »Jak krásní stánkové tvoji, Jakobe, a příbytkové tvoji, Israeli! Jako údolí plné hájů, jako zahrady podle řek zvlažené, jako stánkové, kteréž postavil Hospodin, jako cedrové blízko vod. Símě jeho bude jako vody mnohé; síla jeho podobná jest nosorožci. Sežere národy nepřátele své, a kosti jejich zláme a postřílí je šípy. Zpolehna spal jako lev, a jako lvice, kteréžto žádný nebude směti zbuditi. Kdo by požehnal tobě, i sám bude požehnaný: kdo by zlořečil, v zlořečenství počten bude . . . Uzřím ho, ale ne nyní; pohledím naň, ale ne z blízka. Vzejde hvězda z Jakoba, a povstane prut z Israele, a potepe knížata Moabská, a zahubí všechny syny Seth. A bude Idumea vladařství jeho: dědictví Šeir dostane se nepřátelům svým: Israel pak zmužile činiti bude. Z Jakoba bude, kterýž by panoval, a zkazil ostatky města.« (IV. Mojž. 24. passim.)

Kristus měl proroky své mezi národy pohanskými. »Jako chtěl Bůh,« dí Klement Alexandrijský, »zachovati židy sesílaje jim proroky, tak vzbudil nejmoudřejší z Řeků, aby byli proroky tohoto národa dle jeho vlastní řeči, a podle toho, jak mohli přijati moc Boží, a oddělil je ze středu lidí. Důkazem toho jest nám nejen slovo Petrovo, ale také i apoštola Pavla: vezměte do rukou svých knihy řecké, čtěte Sibyllu: hlásá jediného Boha a zvěstuje věci budoucí; vezměte Hystaspa,*) čtěte jej a shledáte Syna Božího označeného způsobem nejnápadnějším, nejzřejmějším. Poučívás, že mnozí králové spojí se proti Kristu, naplnění jsouce nenávistí proti němu a proti věřícím, kteří po-

*) Hystaspes podle Ammiana Marcellina, lib. XXIII., byl otcem Dariovým, zakladatelem dynastie Achajmanovců, žil v VI. století před Kr., vnikl v tajemství horní Indie.

nesou jeho jméno, proti jeho očekávání i proti jeho příchodu.« (Klement Alexandrijský, Stromata, kn. VI.)

Peršan tento nebyl samojediný, jenž příchod Kristův prorokoval; ale všickni znamenití geniové Řecka i Říma napřed oznámili jeho příchod, oslavili jeho narození, rozhlásili jeho velikost. Sokrates pozdravuje jej jako učitele světa; Plato, jako by Bohem osvícen, líčí smrt tohoto Spravedlivého; Aischylos, následuje pamětihodných tradic, představuje na jevišti pád lidstva, jeho bolesti, jeho vysvobození a jeho rehabilitaci přispěním mocného Spasitele; Cicero uvádí, že stará orakula ohlašují krále, jehož musí každý uznati, aby došel spásy; Virgilius opěvá narození dítěte tajemného, Sueton a Tacitus, na základě starých proroctví, předpovídají moc toho, jenž přijde, aby vládl světem.

Kristus jest předmětem všeobecného očekávání: když nepravost rozhlašuje societu pohanskou, když jeho otrocké příliš tíží stát přemožený, anebo když pohroma valí se na nešťastné smrtelníky, obrací zrak naděje k Osvoboditeli očekávanému. »Ježíš Kristus,« praví sv. Augustin, »nikdy nepřestal býti předpovídán: zde temněji, tu jasněji, podle uznání Božího dle času; a nikdy nechybělo lidí, kteří věřili v něho, nepravím v národě israelském, který tajemstvím zvláštním národem byl prorockým, ale i v národech ostatních. Sv. knihy mluví o více osobách, které za doby Abrahamovy, nejsouce ani z pokolení ani z národa vyvoleného, měly účast v tomto velikém tajemství a významávaly se svou věrou; proč bychom nedomnívali se, že byly ještě i jiné také uprostřed národů rozptýlených?« (S. August. Contra paganos, quaestio 2.)

Čím více blíží se čas vykoupení, tím více víra tato se šíří a obecnou se stává. Od severu k jihu předtucha neurčitá zmítá národy: se všech stran vznášejí se k nebi prosby, aby přivolán byl božský Poslanec; mudrci obracejí se k Východu, by jej přivedli; vyslanci odcházejí z nejzazšího Orientu, by mu prokázali úctu nejvyšší. Messiáš jest v pravdě, jak jej předpovídali Jakob i Aggeus, očekáváním, žádoucím všech národů.

(I. Mojž. 49, 10. — Aggeus, 2, 8.) Jest předmětem jejich myšlenek, obsahem jejich tužeb, cílem jejich činů, stává se středem existence lidstva.

V.

Nepravost přivádí úpadek i zkázu říší.

Miseros autem facit populos peccatum.

Přísl. 14, 34.

Hřích nešťastnými činí národy. Když Hospodin lid hebrejský národem učinil, poučuje nás sv. Písmo, že takto mluvil k nim: »Pakli nebudete poslouchati mne, a nebudete-li činiti všech příkázání mých, jestliže pohrdati budete ustanoveními mými, já také toto učiním vám: Navštívím vás rychle chudobou a nemocí. Nadarmo sítí budete semeno, kteréž od nepřátel sežráno bude. Postavím tvář svou proti vám, a padnete před nepřáteli svými, a budete poddáni těm, kteří nenávidí vás. Jestliže pak ani tak neuposlechnete mne, přidám trestání vašich sedmkrát více pro hříchy vaše. A dám vám nebe svrchu jako železo, a zemi měděnou. Nadarmo vynaložena bude práce vaše, nevydá země ourody, ani stromové vydají ovoce. A pustím na vás zvířata polní, kteráž by zhubila vás i hovada vaše, aby zpustly cesty vaše. A uvedu na vás meč, jenž pomstí úmluvy mé. A když utečete do měst, pošlu mor mezi vás. Pakli ani tím nebudete poslouchati mne, ale budete choditi proti mně: i já budu choditi proti vám v prehlivosti odporné, a trestati budu vás sedmi ranami pro hříchy vaše. Zkazím výsosti vaše, a modly ztroskotám. Padnete mezi zříceniny model vašich. Města vaše přivedu v zpuštění, a učiním, aby zpustly svatyně vaše. A zkazím zemi vaši. Vás pak rozptýlím mezi národy, hynouti budete mezi národy, a zžíře vás nepřátelská země.« (III. Mojž. 26. passim.)

Mojžíš, prvé než opustí lid svůj, jejž dovedl až ke hranicím Palestiny, shromažďuje jej naposledy a praví

k němu: »Jestliže pak nebudeš chtít poslouchati hlasu Hospodina Boha svého, abys činil všecka přikázání jeho: přijdou na tebe všecka zlořečení tato, a zachvátí tebe: zlořečený budeš v městě, zlořečený na poli. Zlořečený plod života tvého, i ouroda země tvé, skoty volů tvých, i stáda ovcí tvých. Zlořečená stodola tvá, a zlořečené ostatní věci tvé. Pošle Hospodin na tebe hlad a mor; raní tebe chudobou, zimou a vedrem i nemocmi. Dejž Hospodin místo deště zemi tvé prach. Raní tebe slepotou a vydá tebe nepřátelům tvým; vydá jim všecko bohatství tvé tebou shromážděné. Synové tvoji i dcery tvé vydáni budou lidu cizímu, aby to viděly oči tvé, a umdlévaly patřice na ně. Ourody země tvé, a všechny práce tvé ať sní lid, kteréhož neznáš, a buď vždycky pohanění trpě, a potlačený po všechny dny. Mnoho semene vhodíš do země a málo shromáždíš: nebo kobylinky sežerou všecko. Vinici štípíš, a nebudeš vína píti, aniž budeš co sbírat z ní: nebo zkažena bude červy. Olivy budeš míti a nedají tobě oleje, nebo opadnou a zkazí se. Všecky stromy tvé i ourody země tvé rez zkazí. Hospodin raní tě všemi ranami egyptskými. A přijdou na tebe všecka zlořečení a zachvátí tebe: nebo jsi neuposlechl hlasu Hospodina Boha svého, aniž jsi zachoval přikázání jeho. Protože jsi nesloužil Hospodinu Bohu svému v radosti, budeš sloužiti nepříteli svému ve všelikém nedostatku. Přivede na tebe Hospodin národ zdaleka, jako letí orlice s prudkostí, národ pyšný, který neslituje se ani nad tvými starci, ani nad tvými dětmi; ale zpustoší tvá pole, zkazí města tvá, v obležení donutí tě jísti maso synů tvých, tak veliká bude bída tvá! Potom odvede tě do zajetí. Tehdáž bude život tvůj jako zavěšený před tebou. Ráno diš: kdo mi dá večer! A když cizinec, vida zem Israele neplodnou a zpustošenou, ptáti se bude: Proč tak učinil Hospodin zemi této? odpovědí mu: Protože zapomněli obyvatelé její na dobrodiní Hospodina Boha svého, protože opustili úmluvu jeho a sloužili bohům cizím. Proto rozhněvala se prchlivost Hospodinova na zemi tuto, tak že uvedl na ni všecka zlořečení.« (V. Mojž. 28, 29, *passim*.)

V prorockém obraze tomto, v němž popsány jsou dle chování se lidu israelského různé fáse jeho existence se svými periodami pohrom, se svými dobami bídy; v obraze tomto, v němž vidíme jej až i v hrůzách posledního obležení, představuje nám Mojžiš pohromy i zajetí židovská, jako trest za hříchy národa. Tato zlořečení, která vyřknuta byla proti židům, stihla zvláště více národ tento, jak to vidíme v hlavních událostech jeho dějin: nicméně, když pohlížíme na život národů jiných, když vyšetřujeme úpadek jejich, neodvážíme se popírat, že Pán řídí, když převrácenosti a zločinu vyhrožuje pohromami a neštěstím, obrací se ku všem národům. Nucení jsme, probíhající dějiny jejich, doznati s Mudrcem, že hřích bídné činí národy. Neboť, podotýká sv. Jan Chrysostom, jejich dějiny plny jsou trestů stíhajících jejich nepravosti. Slavnostní příklady této spravedlnosti objevují se nám neustále frappantním způsobem. Nucení jsme doznávat za každým krokem, že každý měl svou částku zlořečení Hospodinova podle nepravého chování svého, a že Bůh všech národů, pohanů rovněž tak jako židů, z nich udílel všem, jako Israeli, podle skutků jejich. Trestal-li podle jeho nepravosti pokolení privilegované, které kráčelo ve světle pravdy, neměl-liž tímtež způsobem za jejich četné útoky trestati národy pohřížené ve tmách bludu a sedící v stínu smrti?

Toto stálé působení Boží v osudy lidstva se tak zřejmě vždy a všude objevilo, že nejslavnější historikové a filosofové starověku souhlasně je připouštějí. Manethon je poznal na Egyptu (Joseph. contra Appion. l. I. c. 5.); Berosus a Diodor je konstatují v Assyrii; Josephus podrobně je líčí vzhledem k národu židovskému; Xenofon a Aristoteles o něm zmínku činí vzhledem k monarchii perské; Thukydidés a Plátón pozastavují se nad překvapujícími jeho výsledky. (Válka Peloponéská. — Polit. Timeus.) Justin rovněž tak jako Herodot neopomíná žádné příležitosti, by nepoukázal na podivuhodné jeho účinky. Titus Livius oplývá úvahami o zakročování božstva, a Tacitus vypravuje o jeho pomstě. Cato sám zachoval nám moudlitbu, kterou pohané vysílali k nebesům, aby si vy-

prosili odvrácení pohrom nebo hojnou žeň; Cicero více než na jednom místě dobrodiní zavislými činí na Božství. (Cicero, *De natura Deorum*.) Nemluvíme ani o Senekovi, neboť celému světu známo, že on složil zvláštní pojednání o Prozřetelnosti, to jest o působení Boha na lidi.

Ponížení říší, jako důsledek jejich chování, neušlo pozornosti pohanů. Po každé porážce, kterou utrpěla vojska jejich, jako po každé pohromě obecně slyšíme dějepisce jejich volati: Nevěra, bezbožnost, zkáza mravů přivodily na nás hněv božstva. Když Taygetus, hora zločinu, chvěje se až v základech svých zemětřesením, které pustoší Lakedemon; když Athény jsou vyliďněny morem, který hubí Řecko; když kterákoliv pohroma stíhá zemi, slyšíme hned spisovatele pohanské, jak doznávají, že bohové trestají tak ukrutnost, věrolomnost, nezkrocenou ctižádost, že pohromy tyto jsou účinky hněvu Boha mstitele. (Diodor. II. 63.)

Dle mínění Cornelia Nepota vlast, která bez výčitek ruší práva lidská, která ze žárlivosti do vyhnanství posílá veliké muže své pro jejich chrabrost nebo jejich spravedlnost, nemůže dlouho zůstati blaženou a šťastnou: dříve nebo později pohromami a neštěstím pykati musí za smělé své zločiny. Když bouře ničí pluky perské, poslané k vyloupení chrámů řeckých, poznamenává Justin, že žádná moc lidská není s to, aby bojovala proti moci božské, a nebyla zdrcena. (Justin XI. 12.) Když nepřítel jest před branami Říma, když vzpoura zachvacuje jeho provincie, když neštěstí stíhá jeho vojska, když hlad decimuje jeho obyvatelstvo, shledáváme, že národ římský, tak hrdý při úspěchu, tak vzpurný při vítězství, pokořuje hned svou pýchu, podává oběti, by ukrotil hněv nebes, naplňuje chrámy svými poníženými prosbami; tak velkým jest jeho přesvědčení, že pohromy a rány obecné jsou trestem za naši pýchu, za naši bezbožnost! Titus Livius a Tacitus, dva dějepisci slávy národa římského, jsou o tom tak přesvědčeni, že velmi často, vylíčivše některé z těch velkých pohrom, které přivalily se na Řím, dokládají: Tak bývá trestáno porušení smluv; tak trestem stí-

háno bývá pohrdání náboženstvím; i jiné úvahy, kterými uznávají účinky trestu Božího.

* * *

Souhlasná tato svědectví národů, kteří pokořují se v neštěstí a ctí ruku, která je bije, postačila by k důkazu, že Hospodin zaslíbení i hrozby učiněné národu židovskému vztahoval k národům všem; a jako jej trestal v převrácenosti jeho, tak i je trestal všechny v jejich zločinech. Ale my máme svědectví ještě pádnější, ještě pozitivnější: jsou to osvědčení Boha samého ústy proroků. Ptáme-li se Oseáše, shledáme, že hrozby učiněné národu židovskému vztahují se i na jiné národy: »Slyšte slovo Hospodinovo; neb soud jest Hospodinu s obyvateli země: neb není pravdy, a není milosrdenství, a není umění Božího na zemi. Rouhání, a lež, a vražda, a krádež, a cizoložství rozvodnila se; krev na krev se vylila. Protož kvíleti bude země; a umdlí všeliký, jenž v ní přebývá, zvěř polní, a ptactvo nebeské, i ryby mořské. Podle množství jich tak hřešili proti mně: slávu jejich v pohanění proměním.« (Oseáš, 4, *passim*.) Nečistota, nespravedlnost a vražednictví, toť příčiny ponížení národů; proč stihá jeden jen pokořující porážka, když myslily legie jeho, že kráčí k jistému triumfu; a proč druhý prchati vidí náhlým strachem zachvácené vojíny, až dosud nepřemožitelné?

Zprávy starověké neméně než annály moderní poučují nás, jak Bůh spravedlnosti stihá rouhavou bezbožnost národa, jak hanbou pokrývá ctižádost nespravedlivého dobyvatele. Tu nechal bídně zahynouti ztracené vojsko v ledových krajinách Skythie, tam zničil jiné v bařinách břehů Dunajských, do nichž je zavedl, anebo v lůně lesů Germanie, do nichž je nechal zablouditi. Zatím co žhoucí písek Aethiopie pohlcoval vítězné falangy panovníků, kteří rovnati se chtěli Bohu, pohřbily sněhy Severu nesčetné pluky panovníků, kteří se mněli býti pány celé země. Tak zahrnutý stejnou hanbou, pokrytý stejnou potupou rouhání vládce i pýcha silného.

Chcete poznati ještě lépe různé druhy trestů, sta-

novené pro národy provinilé? Slyšte Ezechiele, velkého karatele nepravosti národů: »Synu člověčí, když by země hřešila proti mně, aby přestoupila přestupujíc, vztáhnu ruku svou na ni: a dopustím na ni hlad, a zabiji v ní člověka i hovado. Pakli i zvěř nejhorší uvedu na zem, abych pohubil ji, byť byli tři muži tito uprostřed ní, Noe, Daniel a Job, nevysvobodí ani synů ani dcer svých; ale jen oni sami vysvobození budou. Aneb uvedl-li bych meč na zemi tu, a pakli bych i mor poslal na zem tu, abych odjal z ní člověka i hovado; když tito tři spravedliví nalézali by se uprostřed obyvatelů jejích, neodvrátí neštěstí těchto; spravedlností svou jen duše své vysvobodí.« (Ezechiel, 14, *passim*.) Nesvědčí-li tato slova prorokova dosti výmluvně, že mor, který hubí obyvatelstvo, že války, které pustoší země, že hlad, který vyliďňuje krajiny, že vše to, co zděšení působí v říši, jsou metly Boží, kterými Bůh trestá národy provinilé? Otevřete Jeremiáše, proroka žalostné zkázy: »Hle, co praví Hospodin: Vezmi kalich vína prchlivosti z ruky mé: a dáš píti z něho všem národům, k nimž já pošlu tebe. I píti budou a zkormoutí se, i blázniti budou příčinou meče, kterýž já pošlu mezi ně. I vzal jsem tento kalich hněvu, a dal jsem píti všechněm národům, všem královstvím země, počínaje od judského. Aj trápení vyjde z národu na národ, a budou zbiti od Hospodina v ten den od konce země až do konce jejího: nebo soud jest Hospodinu s národy, a bezbožné vydá pod meč. Kvělte pastýři a křičte, nebo naplnili se dnové vaši, abyste zbiti byli. I zhyne utíkání od pastýřů, a vysvobození od nejznamenitějších stáda. Učiněna bude země jejích v zpuštění pro hněv prchlivosti Hospodinovy.« (Jerem. 25, *passim*.)

Nezdá se vám, když slyšíte úchvatné proroctví toto, že již vidíte ty hrozné převraty, které postupem času zkazí veliké říše světa, v pouště obrátí Judsko, zničí Fenicii, vyliďní Egypt, vyvrátí Assyrii, zničí monarchii perskou, roztrhají říši řeckou, a rozdělí barbarům výboje národa římského? Vyšedši ze středu, nevztáhla-li zkáza svůj meč zhouby na všechno království země, nedošla-li se svou pochodní žhářskou

až do končin zeměkoule? Všude za ní hromadily se mrtvoly národů, kupily se zříceniny obcí; i trosky říší zmizely. Když stihl národy hněv Všemohoucího, vůdcové národů, opojeni vínem prchlivosti jeho, jati byli závratí, národové se potáceli jako člověk opilý; bylo viděti, jak padají nejpyšnější vládcové uprostřed velikosti své, a jejich bázlivi poddaní jak vztahují ruce své po okovech otrockých. Bylo viděti, jak království zanikají ve vzpourách, země rdousící se navzájem s zuřivostí, i to divadlo, o němž vypravuje Písmo, bojovníky obracející zbraně své proti bojovníkům legií svých vlastních. Jedni, jako Assyřtí, překvapeni byli uprostřed hostiny své, druzí, jako Římané, v jásotu vítězném. Řecko pocítilo, jak žezlo vlády uniká jeho rukám po nejslavnějších triumfech jeho; Egyptan ztratil svou moc za doby svého blahobytu; Persan usnul na měkkém lůžku, které si připravil z kořisti přemožené Assyrie, a probudil se v otroctví. Všickni, jeden po druhém, padli pod mečem spravedlnosti trestající; a když veliké tyto státy zřítily se, země zaduněla jejich pádem; tma soužení přikryla je; a abychom mluvili s Isaiášem, slunce zatmělo se od kouře z jejich zřícenin. (Isai. 5, 30.)

Co jsou tedy dobyvatelé pro toho, kdo studoval Písma? Co jsou oku víry výboje a zříceniny? Dobyvatelé nejsou pouze šťastnými loupežníky, pustošiteli zemí; oni stávají se nástroji nebeských rozsudků, ruka Boží je pohání: ona vede jednoho proti Asii, kterou chce zvrátiti; druhého vrhá proti Africe, kterou chce trestati; provádí tohoto hrdinu Evropou, kterou chce zpustošiti. Trosky říší jsou jen stále trvajícimi pomníky pomsty Věčného. Také cestovatel křesťanský, který namíří kroky své ke zříceninám starých hlavních měst, není zcela nic překvapen, že prochází širou pouští tam, kde před několika stoletími kvetly mocné státy. Přiraziv ku pobřeží africkému, druhdy tak zalidněnému a nyní nevzdělanému a jen syny pouště obydlenému, praví si: Haerese přivedla na tyto končiny zkázu a ticho smrti. Přijda ke kolossálním zříceninám Memfidským a Thebským, řekne si také s prorokem: Zde byl národ, jehož modly Pán převrátil.

Zasmušilý a divoký vzhled země židovské mu připomíná za každým krokem kletby pronesené proti pokolení tomuto bohovraždnému. Hrdý Babylon nemůže mu ukázati leč jen poslední stopu zlomené své pýchy. Vrací-li se Řeckem, které tak dlouho bylo vlastí umění, svírá se mu srdce, když vidí stav spousty, do níž klesla nečistými nepravostmi svými města rozkoše. Prochází-li na konci této cesty starou veleříší římskou, volá k němu mnohem hlasitěji než všechny ostatní ozvěnou pustin Campanie: Rámě Boží dolehlo na hory zločinů: užilo křesťana ještě barbarského ke zničení nejhroznější a nejvzdělanější velmoci pohanské. A pln úvah, jež o konci připraveném říším moderním zrodily katastrofy minulosti, vrací se smutně do vlasti své, přemýšleje, jaký osud ji očekává, bude-li nevěrnou Bohu a jeho Církvi. A praví si: Snad jednoho dne jiný cestovatel křesťanský z některého mocného království, založeného na některém z ostrovů Oceanie, prošed zříceniny protestantského Albionu, pohřbené jako zříceniny Babylonu pro tytéž příčiny pod vodami vlastní řeky, přirazí k pustému pobřeží staré říše Franků! . . . a přijde na místo, kde bývalo veliké město. Tam vystoupna na kopec, jež utvoří trosky Tuilerií a Louvru, a obhlížeje celé zříceniny Lutécie, otáže se s poutníkem z Písma: Proč naložil tak Hospodin se svým městem a s jeho lidem? A poustevník této nové Thébaidy, vyjda z polo zbořené arkády staré metropole Notre-Damské, mu odpoví: Protože Paříž oddala se nepravosti a protože země sv. Ludvíka, zapomínajíc na svůj titul nejstarší dcery Církve, nedostála poslání svému, jež jí svěřil Pán, chrániti a hájiti katolických zájmů ve světě! . . .

* *

Zaslíbení a hrozby božského Zákonodárce nebyly vysloveny jenom pro národy starověké, ale také pro nás, národy novodobé, kteří ovládání jsme toutéž Prozřetelností, řízení toutéž Spravedlností; zvláště pro nás, národy křesťanské, kteří jsme převzali dědictví nevěrného Israele, a stali jsme se, jak dí sv. Petr, rodem vyvoleným, novým lidem Božím. (I. Petr. 2,

9. 10.) Náleží tedy nám, abychom slavné výstrahy, dané lidu jeho, na sebe vztahovali. Máme téhož Boha; vylíje hohatství své, jak svědčí Apoštol národů, s toutéž hojností na všechny, kteří ho vzývají. (Řím. 10, 12.) Ale bude také s toutéž přísností trestati chyby všech rušitelů zákona svého; nebo spíše bude přísnost jeho neúprosnou, poněvadž, dle slov sv. Petra, řečených křesťanům prvním, více jsme zneužili milosti jeho. »Nebo když hřešícím andělům neodpustil, ale do pekla je svrhnul; a když prvnímu světu neodpustil, ale na svět bezbožníků potopu uvedl; když města Sodomských a Gomorrských v popel obrátiv podvrácením potrestal, nemusíme-liž usuzovati, že spravedlnost jeho propukne hlavně proti těm, kteří za tělem v žádosti nečistoty chodí, a vrchností pohrdají, smělí, sobě se líbíci, nebojí se uváděti sekty rouhající se? Podobající se nerozumným zvířatům, nepravostní lidé tito rouhají se, čemu nerozumějí, za rozkoš majíce denní kochání, nejsouce než poskvrny a mrzkosti, rozkošemi oplývající, na hodech svých bujníce. Opustivše cestu přímou zbloudili. Nebo pyšné marnosti mluvíce, žádostmi těla chlipnosti loudí, svobodu slibující, sami jsou otroci porušení; ale vlastní jejich porušenost zahubí je. Lépe by zajisté jim bylo neznati cesty spravedlnosti, nežli po seznání zpět se odvrátiti od toho svatého přikázání, kteréž jim dáno bylo.« (II. Petr. 2, passim.) — »Hvězdy bludné, oblačové bez vody, ježto vítr sem i tam honí, pokračuje sv. Juda, stromové neužiteční, vykořenění, porušují se v tom, což od přirozenosti znají. Běda jim, nebo na cestu Kainovu odešli, a v odporování svém jako Kóre zahynou. Bouřlivé vlny mořské, vymítající jako pěnu své hanebnosti, ale bouře temnosti jim zachována jest na věky.« (Epištola sv. Judy Ap.)

Nebudeme prováděti aplikaci těchto slov apoštolských ani na ty požáry bouří, jimiž bez přestání a bez konce zmítání budou příznivci rozkolů a vzpour, které převrátily svět; ani na to předčasné vyčerpání se prostopášností, při čemž rafinovanost rozkošnická trestána bývá bolestmi nesnesitelnými; ani na ty hvězdy bludné, které opustily okruh svůj, aby ve

zmatek uvedly harmonii nebaskou, totiž na ty pyšné repraesentanty neodvislé vědy, kteří proti křesťanství obracejí vědomosti lidské, kteří útočí na náboženství, jehož vznešenosti a dobrodiní neznají, a kteří za trest své pychy padají pode jho hanebných vášní. Především v osudech národů křesťanských slova apoštolská nalézají nejednu úchvatnou aplikaci. S výjimkou Theodosia a několika jiných, kteří v katolicismu spatřovali pramen štěstí, což jsou dějiny pozdního císařství jiného, nežli dlouhým stavem trapné mdloby a potupných ponížení, jimiž pyká za hlubokou porušenost svou a za své nesčetné haerese? Jakýž ostatně byl život hlavních sektářů, kteří bludařským učením svým pobouřili proti Církvi část jejich dítek? Ztrávilše, jako Luther, ve výstřední prostopášnosti svůj život, plný zmitání a výčitek svědomí, končí, jako Arius, v krutých bolestech náhlou smrtí. Neboť dlužno poznamenati, že všickni haeresiarchové, usurpatoři svatého kněžství, došli losu, který jim předpověděl sv. Juda, smrti náhlé a násilné. Co se stalo se zeměmi oddanými zmatkům haerese? Pykaly příliš často za bludy své nekonečnými válkami. Jaké bylo trvání křesťanských království rozkolných, když zůstávala ve svém odloučení od Církve římské? Moc Vandalů, opanovatelů Afriky, barbarů, jejichž přísné mravy, dle poznámky Salvianovy, skýtaly všechny záruky trvání, netrvá přes sto let. Ve Španělsku moc Visigothů a Suevů, kteří upadli do ariánství, velmi rychle byla udušena v krvi a zkaženosti. Sotva království Ostrogothů v Italii počalo pronásledovati Církev, mizí po padesátiletém trvání svém. Říše Burgundů, rovněž haeresí ariánskou nakažená, zničena jest již v počátku svém zbraní Chlodvíkovou. Vskutku, podotýká svatý Avitus, když Duch sv. hrozí království tomuto tímto náhlým koncem, poučuje nás, že říše, které opouštějí zákon Páně, nejsou daleko od své zkázy.

Ostatně jest to lehce pochopitelno: ježto blud jest protivou pravdy, to jest Boha, v němž jest život, postrádá základu života i trvání; spíše, poněvadž podstatou svou jest zlem, přináší nutně ovoce smrti, které poznenáhlu porušuje a na konec zkázu působí. Jaké

jsou v pravdě za našich dnů plody bludu ve státech, které podléhají panství haereze? Děsné zločiny, bída v nejnižších vrstvách lidu, snížení dělníka za otroka, rostoucí znemravnělost mládeže i mužů dospělých, ohromné deficity státních financí, nespravedlnost a strannictví vládních orgánů, kruté pronásledování odpůrců, honba za ziskem, zlata kletý hlad, zdaž v tom všem nepůsobí ničivá moc bludu? Třeba lépe poznati vniterné poměry Německa, Anglie i Spojených Států severoamerických, a přestaneme velebiti země tyto, a spíše za pravdu dáme těm, kdož tvrdí, že kráčeji vstříc své zkáze.

Neuniknou státy zkáze této, leč vrátí-li se v lůno Církve Kristovy, která jediná jest hlasatelkou pravdy, a která v pravdě od založení svého o svou velikost a o svou sílu sdílí se s říšemi, které poddávají se jejímu vlivu a upřímně oddány jsou jejím zákonům. Pozorujme katolickou monarchii Španělskou: zdaž neprospívala, dokud řídila se radami Církve? Zdaž neučinil katolicismus za časů Karla V. z království sv. Ferdinanda říši světovou? Ukazuje-li nyní, revolucemi vysíleno, svou slabost, zdaž není toho příčina, že odvrátilo se od prvotní své věrnosti? A zdaž národové Německa neměli vždycky v papežích nejvzácnější obhájce proti despotismu svých císařů? Nebyli-li šťastnější, když Řím hájil jejich práv proti zvlí pánů, než za dob záhubných reformačních válek, které zpustošily jejich půdu a oloupily je o jejich statky?

Když říše křesťanské, které opouštějí víru katolickou a odvracejí se od pravého náboženství, propadají kletbě nebes, tím více kletými budou říše ty, které v nenávisti mají katolickou pravdu, které pronásledují Církev Kristovu. Pád císařství východního pod nárazy nevěřících, jež umístil Pán při hranicích království Kristových, aby je zkoušel a trestal, a které v záloze držel od Hellespontu až po Gibraltar, jako zachovával na hranicích země židovské zbytky Kanaňských, aby udržel Israelity v jejich povinnosti a je trestal za jejich nevěrnost; dlouhé zmatky v Portugalsku, tak slavném druhdy, když ve jménu náboženství ujímalo se Indií, a tak slabém potom, když

duch nevěrecké filosofie pudil je, aby pronásledovalo totéž náboženství a mučilo je v řeholnicích, svých nejstatečnějších pomocnících; ponížení katolických států Italie, kdykoli ve středověku do sporu se dostaly se sv. Stolicí; útrapy císařů německých, když snažili se uchvátiti moc církevní; vše to ukazuje s neodolatelnou zřejmostí, že nemohou říše požívatí trvalého štěstí v pronásledování Boha, ani pokoje a štěstí v odboji proti jeho Církvi. Do propasti bídy vrhají se křesťanské vlády, které daleky jsouce toho, aby chránily víru proti nevěře a bludu, spíše pronásledují Církev Boží, vězní její sluhy, vyhánějí řeholníky, by uchvátiti mohly jejich statky, patrimonium pauperum. Metly trestů hrozí národům, které Církev, dle slov Apoštolových, odkojila mlékem pravdy a chráníc a řídíc je povznesla na vrchol velikosti; a kteří odmítají tuto matku, by podali ruku haeresi a bludu, a přijali od macechy zásady vzpoury, símě nepravosti, ze kterého, nebude-li vymýtěno, vzklíčí v jejich lůně smrt.

* *

Zůstane-li historie na vždy zavřenou knihou těm národům, kteří zaslepeni jsou záhubnými vášněmi? Nevezmou-liž nikdy naučení z minulosti? Necht pozorují Francii: ona také měla chvíle poblouzení a krisí. Byla doba, kdy svedena deklamacemi nesmyslných filosofů, těch falešných proroků, o nichž mluví Písmo, kdy uchváćena jejich bezbožným štváním, vyhnala ze země své Církev Ježíše Krista i její ctihodné sluhy; dražbou prodala patrimonium posvátné, jímž zakladatelé její slávy obdařili muže modliteb, aby modlili se za její blaho, aby ošetřovali její chudé, aby ke ctnosti a statečnosti vychovávali její mladé pokolení. Ale zdaž obohatila se svatokrádežným tímto lupem? Učinila ji bída jejich nejlepších občanů šťastnější? Církev, odcházejíc z Francie do vyhnanství, vzala s sebou požehnání, kterým pokrývala končiny její; s ní odešel pokoj i štěstí. Pád oltáře strhl s sebou i trůn; krádež statků církevních byla počátkem obecného olupování majitelů. Šlechtic následoval za knězem na místa vy-

hoštění; dělník i učenec stoupali s ním na popraviště. Chrám zavřely se lidu; vězení se otevřela, by jej přijala. Krev Vykupitelova přestala téci na oltáře; krev lidí zaplavila zemi. Křesťanský pokoj zapuzen byl s půdy francouzské, bouře válečné tam vtrhly. Kov, který svolával k radosti a ku klidu v zbožné sebranosti na místa svatá, burácel a vraždil na bojišti. Ti, kdož, aby podvrátili moc řádnou, uchvátili autoritu, lhouce nešťastné vlasti o uvolnění a svobodě, vložili na ni jho despotismu, že tak těžkého a zdrcujícího neviděla nikdy. Obnovili ohavné proskripce Maria a Sully, rozšířili po celé zemi panství hrůzy. Zmatek, vzpoura, válka panovaly ve Francii spolu s nouzí a smrtí. A když oni jeden po druhém padli do proudu, který pohltil blahobyť a štěstí Francie, nebylo-liž všechno vyvráceno? . . . Po zboření chrámů následovalo boření útulků kajicnosti, ústavů lásky, chudobinců i ústavů vzdělavacích. Nezůstalo v celé zemi leč zkrvácené zříceniny, trosky zčernalé bleskem pomsty, a stopy kroků spravedlnosti Boží, která přišla, aby ztrestala rozkolnické svobody, bezbožecké nauky a nevázané mravy.

Nevidí-li tedy ti národové, kteří vychvalují domnělé vymoženosti francouzské revoluce, že jsou to vymoženosti zla a bezbožnosti? Nepozorují-li, že ta předstíraná rovnost, které se obdivují, není leč rovnost bídy způsobené oloupením; a svoboda, kterou nám závidí, že naplnila naše krajiny lupičstvím a krví otců našich skropila náměstí našich měst? . . . Když hlava krále padla na popravišti, když dítky tonuly v potocích krve, jak možno dáti se unést obdivem pro systémy, z nichž vzešly tyto hrůzy? Když Vendée byla jevištěm hrozného vraždění, poněvadž chtěla hájiti svou víru, když většina francouzských rodin pláče pro své údy, kteří padli pod sekerou katovou, neb zemřeli na bojištích Italie a Německa, nespravedlivě napadených, má se chvála vzdávati spiknutí démagogů, jichž úsilím přivoděno toto zpuštění a tento zármutek? Patříme-li na zříceniny, vidíme, že není vhodno šířiti paličské spisy a skládati apologii nejnešťastnějších periody francouzského národa. Nechť pohlédnou ná-

rodové, kteří slepě se ženou do propasti revolucí, na tyto kraje zpustošené, paláce a domy zapálené, pomníky vyvrácené; nechť přijdou a konstatují nenahraditelnou ztrátu mistrovských děl, jimiž katolicismus posel Francii; poznají pak, jak v den pomsty Nejvyšší v hněvu svém trestá národ křesťanský, který se mu stal nevěrným; poznají, jaká zátopa zla rozlije se na ně, až míra nepravosti jejich bude dovršena a udeří hodina spravedlnosti nebes.

Než, k čemu vyvolávatí déle žalostné vzpomínky a uváděti důkazy pomsty Boží z nešťastné minulosti, když Evropa celá vzdychá pod trestající metlou. V smutné době této nepravosti všechny ji zachvátily: haerese s bludy, rouhání se zlořečením, porušování klidu nedělního s rušením bohoslužeb, nespravedlnosti obchodu směru materialistického, sobectví s nesnesitelnou pýchou, sváry s věčnou nenávistí, prostopášnost s pohoršlivými výstřednostmi, všechny druhy nečistoty s obecnou nevázaností, vzpoura proti Bohu, proti králům, proti hlavám rodin, s lhostejností a pohrdáním. Proto všechny metly Boží stíhají tuto zemi nepravosti všemi druhy trestů.

Nejvyšší trestává tvory své obyčejně v tom, čím hřešili; nestřídmost stíhá nedostatkem; znemravnělost mládeže úmrtností dítek, kterou často pykají manželé za prostopášnosti dřívějšího života nebo za znesvěcování svazku manželského. Tak ztrestal již israelské na poušti, tak potrestal, dle oznámení prorokova, i Davida krále úmrtím dítěte z cizoložství zrozeného. »Naříkáte si,« praví sv. Jan Zlatoústý, »na metly Boží, které zuří v městech i po venkově a stíhají celý národ; na nemoci, které zvolna zžirají zdroj života, přivodí záhy předčasnou starobu, zanechávají tělo vysílené; naříkáte si na neštěstí nenadálé, na obraty nepříznivě kruté, které s vrcholu bohatství svrhují v bídu: to jsou samé rány spravedlnosti nebes; zločin je vyvolal; hřích jest to, jenž zplodil všecka zla, jimiž společnost trpí.

Hledáte mnohdy příčinu těch krisí, které v jistých dobách v rychlejší ještě zkázu strhují závody průmyslové, než byl rozkvět jejich; těch úpadků množících

se způsobem děsným, jimiž klesají četné domy obchodní i banky; neznamenate-li, že jest to příliš spravedlivý trest za lakotné spekulace, bez uzdy a bez mezí, kterými celá země má býti degradována a proměněna v jednu velikou továrnu? Jako by k existenci naší nebylo jiného třeba, než výrobků průmyslových; jako by neochuzovala se země tou měrou, jakou vzrůstají potřeby a výdaje! Nevidíte-li, že malomocenství, neznámé ve stoletích křesťanské lásky, totiž pauperismus, který hlodá v krajích druhdy zámožných, jest jen zaslouženým trestem bezúzdného materialismu, do něhož vrhly se krajiny tyto? Chtěly brutálně ukojiti svou žízeň po majetku a rozkoších, a Pán podle hrozby své navštívil je chudobou.

Zvláště však jedna nepravost stala se ranou moderní společnosti: duch neposlušnosti a vzpoury, jež rozdmýchává všude původce odboje prvního: neposlušnosti rodin proti zákonu Božímu; vzpoury dětí proti rodičům, jichž rozkazů si neváží; odboje literatury, která dala se do služby špatných vášní; vzpoury filosofie, která kříží bludné systémy pohanské proti katolické víře, základu všelike víry mravní; odboje moci civilní proti Církvi, jejíž duchovní autorita noma jest šlapána; vzpoury poddaných proti zřízeným vládám. A tak se stává, že v rodinách jako ve státech kvasí se neustálé vzpoury, by tak pykali lidé za neustálý odboj svůj proti Pánu nebes i země.

Nastávají společnosti jako člověku hrozné doby krise; vše se v této chvíli hýbá, všecko uvnitř vře; všeobecná choroba pocifuje se v celém jejím těle, horečka převratů zmítá jejími údy, jakási závrť zmocňuje se hlavy. Duch zla vplížil se v tepny této společnosti a proniká všudy ničivým svým jodem. Z úst slyšíme vycházeti již jen šílené výkřiky pomateného rozumu; posuňky jsou posuňky nadšení nebo šílenosti. Zdá se, že celý svět, oviklán v základech svých bezbožností, hyne v křečovitém posledním záchvatu. Co čini nejvyšší Lékař všehomíra, by vyléčil veliké sociální tělo? Příkládá železo a oheň na místa nejvíce zachvácená, uřezuje bezohledně údy mrtvé, vše, co již v rozkladu, není více vyléčitelné: a království sněti

nepravosti zachvácené mizi; a národové, jejichž život bezbožnost udusila, hasnou. Potom podrobuje ostatní údy přísnému léčení, ukládá jim nedostatkem zdržlivost, aneb spásonosné léky svými trestajícími metlami. Takové jsou příčiny událostí, které mění tvářnost světa; převratů, které se dějí mezi lidstvem, a trestů, které stíhají národy.

Ten, jenž řídí pravidelný běh světa, působí v něm i převraty náhlé. Když rozhněvá se na hříšníky, praví Mudřec, otřásá zemí, zdvihne proudy, rozpoutá větry; zavolá krupobití a rozvodnění řek na pomoc hněvu svého. Obleče tvorstvo v odění ku pomstě nad nepřáteli, a bojovati bude s ním okršlek země proti nesmyslným. (Moudr. 5, 18.) Hrozné tyto katastrofy líčí královský pěvec mohutnými tahy: »Milovati budu tebe, Hospodine, sílo má. Hospodin útočiště mé a Vysvoboditel můj. Obklíčily mne bolesti smrti: a proudové nepravosti zkormoutily mne. V ouzkości své vzýval jsem Hospodina. Pohnula a zatřásla se země: základové hor zbouřili a pohnuli se. Vystoupil dým k hněvu jeho a oheň před tváří jeho rozhořel se. Naklonil nebes a sestoupil: a mrákota pod nohama jeho. A vstoupil na cheruby a letěl, letěl na křídlech větrů. A učinil tmy skrejší svou a vůkol něho voda v oblacích. Pro blesk před obličejem jeho oblakové pomíjeli, krupobití a oheň vydávající. Hlas jeho hrozný rozptýlil nepřátele, blesky rozdrtil je. A ukázaly se studnice vod, a odkryti jsou základové země. Ale Hospodin byl chrámem mým a vyvedl mne.« (Žalm 17, passim.)

Ano, nechť spravedlivý na zemi velebí Hospodina, jenž zachovává jej! On vzdaluje od něho nebezpečení. On rozptyluje nepřátele jeho, jako slunce vycházející rozptyluje tmy. Marně protivníci pravdy, nepřátelé katolicismu spojili se k jeho zničení: ve chvíli nejvyšší bíd, když vítězství jejich zdálo se býti jistým, Nejvyšší zdvihl se, a jako bouřlivý vítr rozptýlil je, jako ty černé mraky nakupené ve vzduchu vichr rozhání. Marně zlí vztyčili, jako věž bábelskou, pomníky zločinů svých: vznesl se jako cherub na křídlech větrů, a smetl je se země a rozmetal je

v prach. Co se stalo nivám, majícím vydati hojnou hříšnou žeň, plod zakázané práce? Vítr z poušti vysušil je; plody uschly na stéble a obyvatelé hynuli hladem. Co zůstalo z měst zločinných, jejichž nepravosti všude šířily hrůzu a spoustu, a které jako by bezbožnou smělostí svou hrozily nebi? Trestající Spravedlnost rozpoutala v nich duchy rozbroje a ona pohřbila se sama pod troskami vražedných svých svárů; neboť sváry přicházejí na potrestání nepravosti národa. (Sir. 40, 9. 10.) Tážete-li se nás, křesťanů, po příčině těch požárů, které pohlcují města a v trosky obracejí je, odpovíme vám s jedním z učitelů našich: Plameny nečistých náruživostí zapálen byl v nových těchto Sodomách oheň, který pohltil je. Neboť oheň, krupobití, hlad i smrt, všechny tyto věci ku pomstě stvořeny jsou. (Sir. 39, 35.) Tážete-li se nás, jaký trest očekává země, z nichž byly zapuzeny svaté úkony náboženské i zachovávání příkazů morálky, řekneme vám, ukazující na obzor ztemnělý: Vidíte ty mraky, jak na sebe se kupí jako hory? Tam pomstu chystá Ten, jenž mrakům ukládá vyplnění svých rozsudků na zemi. (Job 36, 31.) Vichr v okamžiku přiřzene ty massy černé s blesky, jež se tají v nich. Kam jdou ty mraky hroživé? Jdou bít a zpustošit krajiny bezbožnosti. Na všech stranách krupobití ničí, blesk zapaluje, příval vyvrací. Když bouře vykonala své dílo zkázy, jde jinam šířit novou spoustu, trestati jiné zločiny. Když blesk, praví Job, zbil ty končiny, které mu byly určeny, vrací se ke svému Pánu a praví: Tu jsem. (Job. 38, 35.) A národové nevycházejí z hrůzy, leč aby konstatovali svoji zkázu!

Neukazuje-li nám dějepis žádného pohanského vojska, na něž udeřila hrozná bouře a na útěk je zahнала, co zatím legie křesťanská na kolenou díky vzdává Bohu osvoboditeli? Neboť On přebývá v bouři, kterou zachvácení jsou jeho nepřátelé, jako v oblaku, kterým chrání svůj lid. On jest Bohem bouří; na jeho hlas moře se zdvihá s hukotem, aby pohroužilo do propastí svých koráby i nespravedlivé bohatství národa, jehož loupeže On potlačiti chce. On jest, jak učí Prorok, Bohem velikých událostí; On mění po libosti

své panství a říše. Skrze něho králové vládnou a do-
byvatelé vítězí. Když spravedlnost jeho, umdlená ne-
pravostmi některého království, vymazala je z řady
národů, hledá bojovníka, kterému by uložila vykonání
svých nálezů; opatřuje jej silou a statečností; potom
vede jej v čele vítězného vojska krajinami, které zpu-
stošiti chce, vede jej až k srdci té říše, jejíž pevnosti
mu vydává. Náčelníci těchto království pozorují s klidem
tohoto nepřítele, jenž se blíží, neb důvěřují ve výšku
svých zdí a v množství svých bojovníků. Jsa jist ví-
tězstvím přesily anebo zdarem umění válečného, spo-
léhá panovník na vědu svých mudrců, národ směje
se nebezpečenství. Ale najednou nebezpečí vzrůstá,
stává se hrozivým. Marně potom běhají a se ženou:
spěch jenom zvyšuje zmatek. Ukvapenost dopouští
se nenapravitelných chyb; vrchní velitel se plete, ge-
nerálové ztrácejí hlavu, státníci jsou zmateni, moc
veřejná ochromena, všecko jest ztraceno. Bůh zá-
stupů pomate toho, jež zahubiti chce; On sám pře-
vrací jeho hradby i poráží jeho bojovníky. Tak padla
říše assyrská; tak později nohama zdeptáno království
perské.

„Tento sám,“ praví Bossuet, »drží všecko v ruce
své, jenž zná to, co jest, i to, co ještě není, jenž řídí
všecky časy a spravuje všecky rady. Seznáváme, že
ten dlouhý řetěz příčin zvláštních, které tvoří i ničí
říše, závisí na tajných úradcích božské Prozřetelnosti.
Bůh s výsosti nebes drží otěže všech království; On
má všechna srdce v ruce své; tu zdržuje vášně, tu
zas jim uzdu popouští, a tak hýbá veškerým poko-
lením lidským. Chce-li utvořiti dobytce, šíří po-
strach před nimi a vlévá jim i jejich vojinům smělost
nepřemožitelnou. Chce-li zákonodárce, sesílá jim du-
cha moudrosti a prozíravosti, dá jim, jak předejiti zlu,
které hrozí státům, a jak klásti základy veřejného po-
koje. On zná moudrost lidskou, vždy krátkou na
kterémkoliv místě; on ji osvěcuje, šíří její obzory,
a pak ji ponechává zas jejím nevědomostem. On ji
zaslepuje, on ji v před žene, on ji zahanbuje skrze
ni samu: ona se zamotá, ona se zaplete ve svých
vlastních subtilnostech, a její opatrnost stane se jí

léčkou. Tímto prostředkem vykonává Bůh své hrozné soudy podle pravidel své vždy neklamné spravedlnosti. Onť jest, jenž připravuje výsledky v nejvzdálenějších příčinách a bije těmi velikými ranami, jejichž odraz dolétá tak daleko. Když On chce vyvrátiti říše, všechno jest v radách slabé a nepravidelné. Egypt, druhdy tak moudrý, kráčí omámen, ohlušen a kolísá, poněvadž Hospodin rozlil ducha závratí do jeho rad; neví více, co dělá, jest ztracen. Ale ať se lidé neklamou; Bůh opět napravi, když se mu zlíbí, poblouzený rozum; a ten, jenž posmíval se zaslepenosti druhých, padá sám do tmy ještě hustší, a nebývá často potřebí ku převrácení jeho rozumu ničeho jiného, leč dlouhého štěstí. *Tak Bůh národy vládne.*« (Bossuet, Discours sur l'histoire universelle, 3. partie ch. 8.)

OBSAH.

	Str.
Úvod	5
I. Vliv moderní filosofie na dějepis	9
II. Důležitost katolické filosofie dějin	17
III. Ctnost vyvyšuje národy	22
IV. Poslání říší pro Krista a pro Církev	35
V. Nepravost přivádí úpadek i zkázu říší	53

Svazek VI.: Dra. Frant. Kryštůfka „**Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české od r. 1740—1898**“. (S obrazy vládařů rakouských.) — Díl I. Cena 6 K. Díl II. Cena 11 K.

Svazek VII.: P. Jindř. Pesche a P. Viet. Cathreina „**Soukromé vlastnictví**“. Dvě sociologických studií. Z německého podává Dr. Jos. Tumpach. Cena 2 K 70 h

Svazek VIII.: P. A. Lapôtra T. J. „**Moravané**“. Stat ze spisu: »Evropa a svatá Stolicе za dob Karlovců«. Z frančtiny přeložil Dr. Frant. Ehrman. — Cena 1 K.

Svazek IX.: Dra J. Bilczewského „**Archaeologie křesťanská ve službách dějin církevních a věrouky**“. S četnými ilustracemi v textu. Z polského originálu. podává Dr. Jos. Tumpach. Cena 5 K.

Svazek X: Msgra Em. Bongauda „**Ježíš Kristus. Důkaz Jeho božství**“. Z frančtiny přeložil Antonín Melka. Cena 90 h.

Svazek XI.: P. Victora Cathreina T. J. „**Socialismus**“. Autorisovaný překlad VII. vydání z r. 1898. Cena 3 K

Svazek XII: J. A. Zahma „**Věda a učenci katoličtí**“. Z angličtiny přeložil ThC. Václav Hazuka. Cena 1 K 50 h.

Svazek XIII: Dr. Ant. Vřešťála „**Lichva a úrok ve světle mravouky katolické**“. Cena 1 K 50 h.

Svazek XIV.: „**Mimo církev není spásy**“. Studie o nesnášlivosti církve. Napsal August Nicolas. Vyňato ze spisu »Filosofické studie o křesťanství«. Dle VII franc. vydání přeložil Vojtěch Kameš. Cena 1 K.

Svazek XV.: P. Lva z Hammersteinů T. J. „**Od ateismu k plné pravdě (Edgar)**“. Autorisovaný překlad dle 9. vydání pořídil Alois Svojsík. Cena 2 K 30 h.

- Sv. XVI.: P. J. Biederlacka T. J. „**Otázka sociální**“. Přeložil Dr. Ferdinand Beneš. Cena 2 K 50 h.
- Svazek XVII.: Rudolfa Vrby „**Stávky**“. Několik úvah z bojiště práce s kapitálem. Cena 1 K.
- Svazek XVIII.: P. Aug. Röslera C. SS. R.: „**Pravá a nepravá emancipace žen**“. Cena 60 h.
- Svazek XIX.: „**Mozek a duše**“. Napsal Dr. Štěp. Pawlicki. Přeložil Fr. Jos. Mergl. Cena 80 h.
- Svazek XX.: P. Bern. Duhra T. J. „**Bajky o jesuitech**“. Vyšel sešit 12.—13. à 50 h.
- Svazek XXI.: Dra Rich. Špačka „**Práce ve světle zjevení Božího**“. Cena 80 h.
- Svazek XXII.: „**Katolická filosofie dějin**“. Napsal Louis Leroy přel. Vojt. Kameš. Cena 80 h.
- Na řadu přijdou „**Dějiny filosofie**“ od prof. Dr. Jos. Kachníka; „**Stručné dějiny křesťanského umění výtvarného se zvláštním zřetelem k zemím českým**“ od dra. Ant. Podlahy. (S hojnými obrazy) „**Několik vynikajících povah XIX. století**“. Napsal L. z Hammersteinů, přel. prof. Jan Kosina; „**Věda a náboženství**“. Odpověď na Draperovy dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou. Napsal Fr. Tomáš Cámara, ze španěl. přeložil Antonín Freccr; **Heřman hrabě Cernín z Chudenic**. Napsal Frant. Tischer; „**O původu křesťanství**“ od prof. Jos. Havránka; „**Dějiny staršího písemnictví křesťanského**“ s připojenou anthologií; **Aestetika** všeobecná i zvláštní; **Astronomie** a mn. j.

Vzdělávací knihovna katolická

vychází v seš. o 3 arších. — Cena sešitu **50 hal.**

Předplatné a objednávky vyřizuje každé řádné knihkupectví, zvláště

Cyrillo-Methodějské knihkupectví

G. Franci v Praze.